

Yayın Geliş Tarihi: 12.04.2023
Yayına Kabul Tarihi: 12.07.2023
Online Yayın Tarihi: 15.09.2023
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1281574>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 25, Sayı: 3, Yıl: 2023 Sayfa: 1059-1095
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

HABER MEDYASI OKURYAZARLIĞI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

*Kenan ATEŞGÖZ**

Öz

Çalışmada lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın örneklemini Çukurova Üniversitesi'nde eğitim gören 633 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmada, Haber Medyası Okuryazarlığı Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi için kümeleme analizi tekniklerinden biri olan k-ortalamlar analizi, çeşitli değişkenlere göre incelenmesinde ise bağımsız örneklem için t-testi ve tek faktörlü ANOVA kullanılmıştır. K-ortalamlar analizi sonuçları katılımcıların öz yeterlik düzeylerinin yüksek, eleştirel performans düzeylerinin düşük, genel haber medyası okuryazarlık düzeylerinin ise orta düzeyde olduğunu göstermiştir. Katılımcıların haber medyası okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet ve aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermediği ancak öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya aracına göre değiştiği bulunmuştur. Araştırma bulguları, Tıp ve Mühendislik Fakülteleri'nde öğrenim gören öğrencilerin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin benzer ve diğer fakültelerde (Eğitim, Fen-Edebiyat, Hukuk, İletişim, İktisadi ve İdari Bilimler) öğrenim gören öğrencilerden daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, Telegram, Twitter ve YouTube platformlarını kullanan lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin benzer, haber sitesi-dijital gazete ve Instagram platformunu kullananlardan ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Haber Medyası Okuryazarlığı, Haber Medyası, Haber Okuryazarlığı, Okuryazarlık, İzlerkitle.*

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Ateşgöz, K. (2023). Haber medyası okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi: Çukurova Üniversitesi örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (3), 1059-1095.

* Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, ORCID: 0000-0002-2771-4965, katesgoz@cu.edu.tr

Bu araştırma için Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 26.12.2022 tarihli, E. 581177 sayılı yazısı ile Etik Kurul onayı alınmıştır.

EXAMINATION OF NEWS MEDIA LITERACY LEVELS: THE CASE OF ÇUKUROVA UNIVERSITY

Abstract

The study aims to determine the levels of news media literacy among undergraduate students. The sample for the study comprises 633 undergraduate students who are enrolled at Çukurova University. To achieve this objective, the researchers employed the News Media Literacy Scale as the data collection instrument. The levels of news media literacy were determined using k-means clustering analysis, which is a clustering analysis technique. To examine the levels concerning various variables, independent samples t-tests, and one-way ANOVA were conducted. The results of the k-means clustering analysis indicated that the participants exhibited high levels of self-efficacy, low levels of critical performance, and moderate levels of general news media literacy. The study found that the levels of news media literacy varied depending on the faculty of study and the media platform used for news consumption, but no significant differences were observed based on gender and monthly income level. Specifically, the research findings revealed that students studying in the faculties of Medicine and Engineering had similar levels of news media literacy, which were comparatively lower than those of students in other faculties such as Education, Arts and Sciences, Law, Communication, Economics and Administrative Sciences. Furthermore, the study concluded that undergraduate students who utilize Telegram, Twitter, and YouTube platforms demonstrated similar levels of news media literacy, while those who relied on news websites-digital newspapers, and Instagram exhibited higher levels of news media literacy.

Keywords: News Media Literacy, News Media, News Literacy, Literacy, Audience.

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen her bir yeni gelişme, kullanıcılar için öğrenilmesi ya da edinilmesi gereken becerilerin olduğu yeni bir mücadele sürecinin de başlangıcı olmaktadır. Kullanıcılar yeni teknolojiler doğrultusunda çeşitli bilgi, beceri ve yeterlilikler edinmek durumunda kalmaktadır. İlgili bilgi ve beceri gereksinimleri ise “okuryazarlık” kavramı adı altında ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ve bunun medya sektörüne yansımaları sonucu dijital okuryazarlık, siber okuryazarlık, internet okuryazarlığı, ağ okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, yeni medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve bilgi okuryazarlığı gibi olguların gündeme gelmesi söz konusu olmuştur. Böylece, toplumun bilgi, iletişim ve medya teknolojileriyle olan ilişkisi ve meşguliyeti akademik çevrelerin araştırma konusu olarak ilgisini fazlasıyla çekmiştir (Livingstone vd., 2008, ss. 1031-105). Kaldı ki bilgi ve iletişim teknolojileri ya da medya okuryazarlığı kapsamında alanyazında birçok çalışma icra edildiği görülmektedir. Buna örnek olarak, medya okuryazarlığı (Aksu-Bektaş ve Alver, 2020; Aktı, 2011; Aktı ve Gürol, 2012; Altaş ve Ünal, 2022; Altun, 2008; Arslan, 2014; Aslan ve Tuncer-Basel, 2017; Bayraktar, 2018; Bulut-Özek, 2016; Çepni vd., 2015; Çömlekçi, 2020; Erişti ve Erdem, 2017; Hobbs, 2010; Hobbs ve Bağlı, 2004; İlkin ve Korkmaz, 2019; Karaman, 2016; Karaman ve Karataş, 2009; Karasu ve Arıkan, 2016; Korkmaz vd., 2018; Korkmaz ve Yeşil, 2011; Özsevinç ve Yengin,

2021; Pembecioğlu, 2020; Potter, 2010, 2016; Saçan ve Adıbelli, 2016; Shabani ve Keshavarz, 2022; Som ve Kurt, 2012; Yılmaz ve Aladağ, 2015); sosyal medya okuryazarlığı (Ateşgöz, 2021b; Sezgin ve Ünal, 2022; Stanoevska-Slabeva vd., 2017; Uğurhan, 2021; Vanwysberghe, 2014); yeni medya okuryazarlığı (Arsenijevic ve Andevski, 2016; Balaban-Sali, 2012; Barut-Tuğtekin, 2021; Karaduman, 2019; Kumtepe vd., 2019; Lee vd., 2015; Lin vd., 2013; Literat, 2014; Özcan, 2017; Sezer ve Sert, 2013; Tuğtekin ve Mercimek, 2022; Uğurhan vd., 2020); dijital okuryazarlık (Hamutoğlu vd., 2017; Jan, 2018); bilgi okuryazarlığı (Akdağ ve Karahan, 2004); bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı (Lee vd., 2015; Özel, 2013; Silik ve Aydın, 2021; Teck ve Lai, 2011; Umar ve Jalil, 2012) kapsamında yapılan araştırmalar verilebilir.

Öte yandan, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin bir diğer sonucu olarak bilgi ya da haber alma pratikleri de ciddi ölçüde değişime uğramıştır. Haber odaklı bilgi alma faaliyetlerinin geleneksel medyanın tekelinden çıktığı bu dönem itibarıyla, haber kaynakları ve platformlarının sayısı ve çeşitliliği büyük bir artış göstermiştir. Böylece, gündelik olarak dolaşıma giren haber içeriklerinin sayısı artarken, haberin niteliğine ilişkin sorunların ortaya çıkışına tanıklık edilmiştir. Yalan haber ya da dezenformasyon olguları geniş çevrelerce odaklanılan tartışma konuları olarak gündemi meşgul etmeye başlamıştır (Adıyaman, 2022, s. 237). Diğer bir deyişle, güvenilir ve onaylanmış bilginin elde edilebilirliğinin zorlaştığı, onaylanmamış ve güvenilirliği kanıtlanmamış bilgiden ayırt edilebilirliğinin gittikçe zorlaştığı bir ortamda haber medyası okuryazarlığı olgusu da yine birçok çevrenin dikkatini çekmeye başlamıştır. Haber medyası okuryazarlığının tanımına ilişkin alanyazında birçok farklı yaklaşım olduğu söylenebilir. Kaldı ki, haber medyası okuryazarlığının, medya, bilgi ya da dijital gibi haber medyası okuryazarlığına yakın ve farklı okuryazarlık türlerinden çok da uzak bir yaklaşımla tanımlanamayacağı vurgulanmaktadır. Buna göre, haber medyası okuryazarlığının, sözü geçen okuryazarlık türleriyle, özellikle de medya ve bilgi okuryazarlığı başta olmak üzere, kavramsal olarak aynı alanları temsil ettiği ve paylaştığı ortaya koyulmaktadır (Maksl vd., 2017, ss. 228-229).

Medyanın kamuoyunu bilgilendirme işlevi kapsamında düşünüldüğünde, haber içeriklerinin toplum tarafından bilgi ediniminde başvurulan en önemli kaynaklardan biri olduğu söylenebilir. Bu anlamda, toplumsal dinamiklerin harekete geçmesinde ve yönlendirilmesindeki etkisi oldukça fazla olan haber olgusunun toplum üzerindeki etkisinin göz ardı edilemeyeceği düşünülebilir. Bu doğrultuda, özellikle izlerkitlenin, haber medyasıyla olan ilişkisi akademik ortamlarda ilgi çeken konulardan biri olarak ön plana çıkmıştır. Söz konusu ilişkide, izlerkitlenin haber medyasını hangi nedenlerle kullandığı, haber medyası içeriklerinden nasıl etkilendiği ve ilgili içerikleri nasıl anlamlandırıldığı sorgulanan önemli konular olarak dikkat çekmektedir (Güdekli vd., 2022, ss. 61-64). Kaldı ki, uluslararası ve ulusal alanyazında “haber medyası okuryazarlığı” ya da “haber okuryazarlığı” kavramsallaştırması altında ilgili konunun çeşitli araştırmalarda incelendiği

görülmektedir. Buna göre, medya okuryazarlığının haber medyası okuryazarlığına etkisinin sorgulandığı (Kleemans ve Eggink, 2016); haber okuryazarlığı programının incelendiği (Fleming, 2014); haber medyası okuryazarlığının kompto teorilerine yaklaşım ve taraflılık gibi konular üzerindeki etkisinin ele alındığı (Craft vd., 2017); haber medyası okuryazarlığı ile gündem birleştirme (agenda melding) arasında ilişkinin varlığının sorgulandığı (McWhorter, 2020); belirli mesajların bazı gruplara diğerlerine göre daha çok hitap edip etmediğini belirlemek için farklı haber medya okuryazarlığı mesajlarının test edildiği (Vraga ve Tully, 2016); haber sitelerine koyulan haber medyası okuryazarlığı iletilerinin siyasi enformasyona yönelik seçici maruz kalma ve seçici kaçınma eğilimlerini azaltıp azaltmadığının ele alındığı (Vraga ve Tully, 2019); sosyal medya ortamlarında yer alan haber okuryazarlığı iletilerinin haber okuryazarlığına yönelik inançlar ve bilgi güvenliğine ilişkin algılar üzerindeki etkinliğinin ele alındığı (Tully vd., 2020); Ashley vd., (2013) tarafından geliştirilen mevcut haber medyası okuryazarlığı ölçümlerinin doğrulandığı ve ilave haber medya okuryazarlığı ölçümlerinin test edildiği (Vraga vd., 2015); medya içeriklerine yönelik düşmanca yorumların haber medyası okuryazarlığı eğitimi sonrasındaki durumunun incelendiği (Vraga vd., 2012); haber medyası okuryazarlığı kamu spotunun siyasi program içeriklerinden önce sunulmasının ilgili programların güvenilirlik ve zararlılık oranlarına etkisinin değerlendirildiği (Vraga ve Tully, 2015); haber okuryazarlığının kart haberlerinden yararlanma biçimlerine olan etkisinin ele alındığı (Choi, 2019); haber medyası okuryazarlığı düzeylerinin (Maksl vd., 2015) ve haber okuryazarlığı düzeylerinin belirlendiği (Ünal, 2018); haber medyası okuryazarlığı ölçeğinin haber okuryazarlığı programının değerlendirilmesindeki yararlılığının incelendiği (Maksl vd., 2017); haber okuryazarlığı davranışlarının teorileştirildiği (Vraga vd., 2021); haber okuryazarlığı eğitim programının üniversite eğitimi seviyesinde nasıl tasarlanması gerektiği ve ilgili tasarımın öğrenciler üzerindeki etkilerini ele alan (Şencan, 2020, ss. 1-7) ya da haber medyası okuryazarlığına ilişkin ölçek geliştirme odaklı (Ashley vd., 2013; Güdekli vd., 2022) araştırmaların literatürdeki varlığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, haber okuryazarlığı olgusunun demokrasi ve kamusal alan üzerindeki yeni medya dolayımı etkilerinin tartışıldığı (Adıyaman, 2022) çalışmanın da alanyazındaki varlığından bahsedilebilir.

Buna göre, “haber okuryazarlığı” ya da “haber medyası okuryazarlığı” kapsamında yapılan çalışmaların uluslararası literatürde daha önce gerçekleştirildiği söylenebilir. Buna karşın, uluslararası literatürde yapılan çalışmaların sayısının yeterli ya da fazla olduğunu söylemenin uygun olmayacağı düşünülmektedir. Ulusal literatürde ise, ilgili konu kapsamında yapılan çalışmaların görece olarak daha geç başladığı ve sayısının oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir (Şencan, 2020, s. 56). Öyle ki, 2010’lu yılların sonları itibariyle haber okuryazarlığı odaklı çalışmaların ilk örneklerinin gerçekleştirilmeye başladığı (Ünal, 2018), ilerleyen yıllarda, sayıca az da olsa, ilgili konuda Türkiye’deki akademik çevrelerde farklı araştırmaların yürütüldüğü görülmektedir (Adıyaman, 2022; Güdekli vd., 2022; Şencan, 2020). Ancak, alanyazında bir haber medyası okuryazarlığı ölçeği (Güdekli

vd., 2022) kullanılarak haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlendiği ve ilgili düzeylerin cinsiyet, aylık gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya platformu gibi değişkenler üzerinden incelendiği bir araştırmanın varlığına rastlanılmamıştır. Kısacası, alanyazında, ilgili kapsamda bir boşluk olduğu tespit edilmiş ve güncel çalışmanın bu noktada önemli bir boşluğu dolduracağı değerlendirilmektedir.

Bu anlamda, izlerkitlenin yalan haber ve dezenformasyon gibi bilginin güvenilirliğini tehlikeye atan, toplumun medyaya ve daha özeldede haber medyasına, haber içeriklerine olan inancını yitirmesine neden olabilecek sonuçlar doğuran olguların olası zararlarından kendini koruyabilmesi noktasında haber okuryazarlık becerilerini edinmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, izlerkitlenin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlenerek, söz konusu düzeyin düşük olduğu bireylerin tespit edilebilmesi, ilgili bireylere haber medyası okuryazarlığı becerilerini geliştirebilecek eğitimlerin ve yönlendirmelerin yapılması ileride yaşanabilecek birçok sorunun önüne geçilebilmesi anlamında bir gereklilik olarak değerlendirilebilir.

Bu kapsamda, Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve haber medyası okuryazarlık düzeyinin cinsiyet, aylık gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya platformuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya koyulması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, cinsiyet ve aylık gelir düzeyi haber medyası okuryazarlığında etkili değişkenler değildir. Buna karşın, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya platformu haber medyası okuryazarlığında etkili değişkenlerdir. Ayrıca, çalışmada, lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin orta, öz-yeterlik düzeylerinin yüksek, eleştirel performans düzeylerinin ise düşük olduğu bulgulanmıştır.

ALANYAZIN

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde görülen gelişmeler medya sektöründe önemli değişimlerin yaşanmasına neden olmuş, sektörün dijitalleşmesini beraberinde getirmiştir. Sektörde, özellikle haber medyasının dijital teknolojileri hızla bünyesine dâhil etmesi ve söz konusu değişime kayıtsız kalmaması dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda, dijitalleşme süreciyle beraber çeşitlenen medya ortamında hem haber medyasının hem de tüketiciler olarak izlerkitlenin değiştiği, haber üretim ve tüketim pratiklerinin ön görülmesi zor bir yöne doğru evrildiği söylenilebilir. Öyle ki, dönüşen medya ortamında yanlış ve abartılı bilgilerin, çeşitli komplo teorilerinin hızla arttığı ve daha kolay ulaşılabilir olduğu gözlemlenmektedir (Craft vd., 2017, s. 388). İzlerkitlenin çeşitlenen haber medyası ve içeriklerine yönelik yaklaşımı ve bu konuda sahip olduğu bilinç düzeyi akademik çevrelerde de merak uyandırmaktadır. Güncel çalışmada, literatürde ön plana çıkan bu durum,

medya okuryazarlığının bir alt kümesi olarak kabul edilen, haber medyası okuryazarlığı (Ashley vd., 2013; Maksl vd., 2015) kapsamında incelenmektedir.

Uluslararası ve ulusal alanyazın incelendiğinde “haber okuryazarlığı” ya da “haber medyası okuryazarlığı” kavramsallaştırmasının yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Buna göre, Adıyaman (2022), Choi (2019), Şencan (2020), Tully vd. (2020), Ünal (2018), Vraga vd. (2021) haber okuryazarlığı; Ashley vd. (2013), Craft vd. (2017), Güdekli vd. (2022), Maksl vd. (2015), McWhorter (2020), Vraga ve Tully (2015), Vraga ve Tully (2016), Vraga ve Tully (2019) Vraga vd. (2012), Vraga vd. (2015) ise haber medyası okuryazarlığı kavramsallaştırmasını kullanmayı tercih etmiştir. Kleemans ve Eggink (2016), Maksl vd. (2017) ise her iki kavramsallaştırmadan da yararlanmışlardır. İlgili tüm çalışmalarda yapılan incelemeler sonucunda kavramların anlam olarak birbiri yerine kullanılabilmesi anlaşılmıştır. Ancak, yine de bu çalışmada, hem dilsel anlamda bir birlik ve bütünlük olabilmesi noktasında hem de kullanılan ölçme aracının (Güdekli vd., 2022) “haber medyası okuryazarlığı ölçeği” olarak adlandırılmasından dolayı “haber medyası okuryazarlığı” kavramsallaştırmasının kullanılmasına karar verilmiştir.

MEDYA OKURYAZARLIĞI

Medya okuryazarlığı olgusuna yönelik alanyazında pek çok tanım bulunmaktadır. Ancak genel olarak kabul edilen tanım “çeşitli biçimlerdeki mesajlara erişme, analiz etme, değerlendirme ve iletme yeteneği” şeklindedir (Aufderheide, 1993, s. 6). Livingstone (2004, s. 5) bu tanımın genel kabul görmesinin nedeni olarak tanımın kullanılan medya araçlarından bağımsız olmasını göstermektedir; çünkü medya alanında yaşanan hızlı teknolojik dönüşüm medya araçlarının da özelliklerini değiştirmektedir. Bu bağlamda, medya okuryazarlığı, medya araçları ve teknoloji gibi değişkenlerden bağımsız bir şemsiye kavram olarak değerlendirilebilir (Erişti ve Erdem, 2017, s. 251).

Bilişsel medya okuryazarlığı modelini ortaya atan Potter, modelin dört önemli bileşeni olduğunu ileri sürer. Buna göre, kişisel konum, yeterlilikler ve beceriler, bilgi yapıları ve enformasyon işleme modelin bileşenlerini temsil etmektedir. Potter’ a göre, bireyler medyanın sunduğu mesajları bilinçli olarak işlerler ve medya okuryazarlığı kişilerin bilgiyi arama, bilgiyle çalışma ve topladıkları bilgileri kendi amaçlarına uygun bir şekilde anlamlandırma becerisi ile ilişkilidir. Potter’ın ileri sürdüğü bu modelin en önemli yönü medya okuryazarlığının farklı biçimlerine de ilham kaynağı olması ve uyarlanmasıdır (Potter, 2004, ss. 68-69). Örneğin, haber medyası okuryazarlığını ölçen araştırmalarda (Maksl vd., 2015, s. 29; Maksl vd., 2017, s. 228; Vraga ve Tully, 2015, s. 422) bu teori kavramsal yapı olarak kullanılmıştır. Kaldı ki, Web 2.0 teknolojilerinin sunmuş olduğu olanaklarla medya sektöründe ve teknolojilerinde yaşanan çeşitlenmenin etkisinin medya okuryazarlığı üzerinde de görüldüğü söylenebilir. Bu doğrultuda, teknolojik gelişmelerin etkisiyle birlikte medya okuryazarlığının farklı türleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Walsh, 2010, s. 215). Haber medyası okuryazarlığı, sosyal

medya okuryazarlığı, yeni medya okuryazarlığı ve online medya okuryazarlığı ilgili türlere örnek olarak verilebilir.

Medya okuryazarlığı alanında görülen bu çeşitlenme akademik araştırmalar özelinde de etkisini göstermiştir. Buna göre, alanyazında medya okuryazarlığının farklı türlerini temsil edebilecek nitelikte önemli çalışmalar yapıldığı dikkat çekmektedir (Aktı, 2011; Aktı ve Gürol, 2012; Balaban-Sali, 2012; Aslan ve Tuncer-Basel, 2017; Barut-Tuğtekin, 2021; Bayraktar, 2018; Bulut-Özek, 2016; Çepni vd., 2015; İlkin ve Korkmaz, 2019; Karaman ve Karataş, 2009; Karasu ve Arıkan, 2016; Som ve Kurt, 2012; Tuğtekin ve Mercimek, 2022; Yılmaz ve Aladağ, 2015). İlgili araştırmalar arasında lisans öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerini ele alan araştırmaların varlığı tespit edilmiştir. Buna göre, Karaman ve Karataş (2009); Karasu ve Arıkan (2016) lisans öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğunu ortaya koyarken; Aslan ve Tuncer-Basel (2017); Barut-Tuğtekin (2021); Bayraktar (2018); Som ve Kurt (2012); Tuğtekin ve Mercimek (2022) ise ilgili grubun medya okuryazarlık düzeylerinin ortalamasının üzerinde, bir başka ifadeyle, orta ile yüksek arasında bir seviyede olduğunu bulgulamıştır.

Bununla birlikte, Aktı (2011); Balaban-Sali (2012); Barut-Tuğtekin (2021); Bulut-Özek (2016); Çepni vd., (2015); İlkin ve Korkmaz (2019); Jan (2018); Korkmaz vd., (2018); Lee vd., (2015); Som ve Kurt (2012); Teck ve Lai (2011); Tuğtekin ve Mercimek (2022); Yılmaz ve Aladağ (2015) haber medyası okuryazarlığı düzeylerini cinsiyet bağlamında ele aldıkları araştırmalarında kadın ve erkek katılımcılar arasında haber medyası okuryazarlığı düzeyleri ortalamalarının farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Buna karşın, Aktı ve Gürol (2012); Aslan ve Tuncer-Basel (2017); Literat (2014); Saçan ve Adıbelli (2016) araştırmalarında cinsiyet bağlamında kadınların medya okuryazarlık düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucunu elde ederken; Karaman (2016) ise erkeklerin medya okuryazarlık düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan, Umar ve Jalil (2012) bilgisayar kullanım becerilerindeki cinsiyet farklılıklarını araştırdığı çalışmada erkeklerin bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlık düzeyinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu bulgulamıştır.

Ayrıca, alanyazında, medya okuryazarlığını gelir düzeyi kapsamında ele alan çalışmaların varlığından da bahsedilebilir. Buna göre, Arsenijevic ve Andevski (2016) 726 katılımcı ile Sırbistan'da gerçekleştirdikleri çalışmada düşük gelirli bireylerle yüksek gelirli bireylerin medya okuryazarlığı alt boyutlarında farklılıklar görüldüğünü ortaya koymuşlardır. Araştırmacılar düşük gelirli bireylerin "performans ve simülasyon", "çoklu görev ve kolektif zekâ", yüksek gelirli bireylerin ise "dağıtılmış biliş" ve "yargılama" alanlarında daha iyi bir performans sergilediklerini belirtmektedir. Ancak, çalışmada, yüksek gelirli bireylerin eğitim düzeylerinin daha ileri düzeyde olduğu vurgulanmaktadır.

Yine, alanyazında, medya okuryazarlığının öğrenim görülen fakülteye göre araştırıldığı çalışmaların varlığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Bayraktar (2018),

alanyazında var olan medya okuryazarlığına ilişkin araştırmaların çoğunlukla Eğitim Fakültesi öğrencileri ile yapılmasını eleştirmiş ve çalışmasında fakültenin medya okuryazarlığında önemli bir değişken olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, araştırmacı, hangi fakültelerde medya okuryazarlığının daha yüksek ya da düşük olduğuna ilişkin bir bulgu paylaşmamıştır. Barut-Tuğtekin (2021) ise, farklı fakültelerde öğrenim gören 827 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada öğrenim görülen fakültenin yeni medya okuryazarlığında etkili bir değişken olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı fakülte sayısının çok olması nedeniyle fakülteleri sosyal bilimler, fen bilimleri ve sağlık bilimleri olmak üzere üç grupta incelemiştir. Araştırmanın sonunda sağlık bilimleri öğrencilerinin diğerlerine göre yeni medya okuryazarlık düzeylerinin daha ileride olduğu tespit edilmiştir.

Son olarak, haber medyası okuryazarlığının, bireylerin kullanmayı tercih ettiği medya platformlarına göre değerlendirildiği araştırmaların literatürdeki varlığına değinmenin önem arz ettiği söylenebilir. Bu anlamda, Shabani ve Keshavarz (2022); Stanoevska-Slabeva vd., (2017); Vanwysberghe, (2014) tarafından ilgili kapsamda yapılan araştırmalarda bireylerin kullandığı medya platformuna göre medya okuryazarlık düzeylerinin de değiştiği bulunmuştur.

Haber Medyası Okuryazarlığı

Haberleri ve medyanın sunduğu içeriği doğru analiz edebilmek için gerekli bilgi ve beceriler medya okuryazarlığı ile ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda, haber medyası okuryazarlığı, medya okuryazarlığı alanının önemli bir alt kümesi olarak kabul edilmektedir (Ashley vd., 2013; Maksl vd., 2015). Haber medyası okuryazarlığının kavramsal yapısında eleştirel bir haber tüketicisinin sahip olduğu nitelik ve yetenekler bulunmaktadır (Tully vd., 2020, s. 212). Buna göre, haber medyası okuryazarlığı kavramı açıklanırken medyaya ulaşma, analiz yapma, değerlendirme ve üretme gibi medya okuryazarlığının temel becerileri haber ile ilişkilendirilir (Craft vd., 2017, s. 391). Ashley vd. (2017, s. 79) medya okuryazarlığının sözü geçen bu becerilerini haber üretme sürecine entegre etmekte ve haber medyası okuryazarlığının içeriğini oluşturmaktadır.

Hem medya okuryazarlığının hem de haber medyası okuryazarlığının ön koşulu olarak medya mesajları ile gerçek arasında bir uyum olmaması ya da mesajların gerçeği eksik ya da yanlış bir şekilde yansıtması fikri kabul edilmektedir. Bu ön kabul, diğer medya okuryazarlığı türleri için de geçerlidir. Haber medyası okuryazarlığını diğer medya okuryazarlığı türlerinden ayıran şey, haberlerin demokrasi üzerindeki benzersiz rolü (Shoemaker ve Vos, 2009, s. 130) ve haberlerin vatandaşları bilgilendirme görevine sahip olmasıdır (Christians vd., 2009, s. 114). Dijitalleşme çağında, medya araçlarında yaşanan dönüşümle birlikte, geleneksel haber kaynaklarının izlerkitle tarafından tercihinin azalma eğiliminde olduğu, yeni medya kaynaklarının daha fazla ön plana çıktığı dikkat çekmektedir (Ateşgöz, 2021a, ss. 256-258). Bu durum, kimi zaman bilgiye ulaşmanın kolaylığını ortaya çıkarırken kimi zaman da yanlış ya da yalan haberlerin hızla artmasına neden olabilmektedir. Bu da haber kaynaklarının herhangi birine veya tümüne güveni

engelleyecek aşırı bir sinizm yaratmadan, izlerkitlenin haber üretiminin ardındaki amaçları anlamada şüpheli ve donanımlı olmasını gerektirmektedir (Craft vd., 2016, s. 143; Mihailidis, 2014, s. 1059).

Alanyazında haber medyası okuryazarlığına yönelik olarak da farklı tanımlar bulunmaktadır. Örneğin Malik vd., (2013, ss. 8-9) haber medyası okuryazarlığını haberlerin toplumdaki rolünü anlama, haber arama motivasyonu, haberleri bulma/tanımlama/tanıma yeteneği, haberleri eleştirel olarak değerlendirme yeteneği ve haber yaratma yeteneği olarak tanımlamaktadır. Holladay ve Coombs (2013, s. 126) ise haber medyası okuryazarlığını halkla ilişkiler okuryazarlığı olarak da kabul etmekte ve bu becerinin insanlara halkla ilişkilerle ilgili mesajlarla karşılaştıklarında bu mesajları nasıl inceleyecekleri ve kendilerini savunmak için nasıl mesaj oluşturacakları konusunda yardımcı olacağını belirtmektedirler. Ayrıca, araştırmacılar, medya mesajlarını değerlendirmede eleştirel becerilerin önemli bir rol oynadığını bu nedenle de haber medyası okuryazarlığı ile eleştirel düşünme becerisi arasında yüksek bir ilişki olduğunu savunmaktadırlar. Ashley vd. (2013, s. 7) ise haber medyasının sınırlamaları hakkında mevcut bilimin ampirik bulgularını göz önünde bulundurarak haber medyası okuryazarlığının, demokratik özyönetimde önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Toepfl (2014, s. 69) ise haber medyası okuryazarlığının bunun da ötesinde olduğunu, demokratik olmayan rejime sahip ülkelerdeki araştırmacıların ve eğitimcilerin bu konuya önem verdiklerini ileri sürmektedir.

Her ne kadar alanyazında haber medyası okuryazarlığına yönelik farklı tanımlar bulunsa da genel olarak kabul gören ve atıf alan tanımlarda, medya okuryazarlığına benzer şekilde, haberleri anlama, analiz etme ve değerlendirme becerilerine odaklanılmaktadır. Haber medyası okuryazarlığı bireylerin haber tüketimlerinde sergiledikleri davranışların nedenlerini ortaya koymada aracı bir rol üstlenmektedir. Ayrıca, haber medyası okuryazarlık düzeyi yüksek olan kişilerin diğerlerine nazaran daha şüpheli oldukları ve genel geçer komplo teorilerine uzak oldukları bilinmektedir (Craft vd., 2017, ss. 396-398). Medyanın toplumu sunulan haberler aracılığıyla yönlendirebilme gücü düşünüldüğünde izlerkitlenin medyada yer alan yanlış bilgileri ayırt edebilmesinin ve ilgili içeriklerin olası etkilerinden kaçınabilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, izlerkitlenin medya okuryazarlığı ve özellikle de haber medyası okuryazarlığı düzeyinin yüksek olmasının gerekliliğinden bahsedilebilir.

Bu anlamda, alanyazında yapılan çalışmalara bakıldığında haber medyası okuryazarlığı düzeylerine ilişkin önemli olduğu düşünülen sonuçlar elde edildiği söylenebilir. Buna göre, Kleemans ve Eggink (2016, s. 74) tarafından medya okuryazarlığının haber medyası okuryazarlığına olan etkilerinin incelendiği araştırmada Hollanda'da ortaokulda okuyan öğrencilere anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, medya okuryazarlığı programlarına katılımın öğrencilerin haber medyası okuryazarlığı düzeylerine küçük de olsa olumlu bir katkı

sunduğu görülmüştür. Öğrencilerin, haber medyası okuryazarlığı düzeyleri üzerinde eğitim seviyesi ve yaş gibi değişkenlerin çok daha fazla etkili olduğu bulgulanmıştır. Vraga vd. (2012, ss. 942-943) haber medyası okuryazarlığı eğitimi aracılığıyla medya içeriklerine yönelik düşmanca yorumları ele aldıkları çalışmalarında çevrimiçi deneysel bir araştırma sürecinden yararlanmışlardır. Buna göre, katılımcılara verilen haber medyası okuryazarlığı eğitimi sonrasında, biyo-yakıt enerji ürünleri özelindeki haberler izletilerek ilgili kapsamda katılımcıların yorumları alınmış ve haber medyası güvenilirlik durumları incelenmiştir. Araştırmanın sonunda, haber medyası okuryazarlığına yönelik eğitimin katılımcıların haber medyası güvenilirlik algılarını büyük oranda etkilediği tespit edilmiştir. Buna göre, biyo-yakıt enerjilerini konu alan haber içeriklerine yönelik güvenin arttığı bulgulanmıştır. Vraga ve Tully (2015, ss. 422-438) zararlı medya etkisi üzerine yapılan araştırmaların devamı niteliğinde olan ve haber medyası okuryazarlığının ilgili kapsamdaki etkilerinin ele alındığı araştırmalarında çevrimiçi anket tekniğiyle belirli Amerikan üniversitelerinde eğitim gören lisans öğrencilerinden veri toplamışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, haber medyası okuryazarlığı kamu spotu pozisyonuna göre ve izlerkitlenin sahip oldukları siyasi ideolojilere bağlı olarak etkili olabilmektedir. Vraga ve Tully (2016, s. 305), farklı haber medyası okuryazarlığı iletilerinin incelendiği araştırmalarında belli başlı iletilerin bazı gruplara görece olarak daha fazla hitap edip etmediğini sorgulamışlardır. Ayrıca, çalışmada, yine bu iletilerin tüketilen medya içeriklerine göre etkililiğinin değişip değişmediği ele alınmıştır. Araştırmada, farklı haber medyası okuryazarlığı iletilerinin siyasi katılımın artışı sağlama ve ilgili iletilerin aktarımında başarılı olduğu bulgulanmıştır. Ancak, haber medyası okuryazarlığı iletilerinin etkisinin medya içeriklerine ve izlerkitlenin karakteristik özelliklerine de bağımlı olduğu tespit edilmiştir. Tully vd. (2020, ss. 22-23), tarafından yürütülen, haber okuryazarlığı iletilerinin sosyal medyaya konumlandırılmasının etkinliğinin ele alındığı bu çalışmada haber okuryazarlığı tweetlerinin enformasyon güvenilirliğine yönelik algıları ve haber okuryazarlığına ilişkin inançları etkileyip etkilemediği sorgulanmaktadır. Çalışmanın sonucuna göre, haber okuryazarlığı iletilerinin yanlış enformasyonu değiştirebilme gücüne sahip olduğu görülmüştür. Ancak söz konusu değişim tek bir haber okuryazarlığı iletilisi ile mümkün olmamaktadır. Vraga ve Tully (2019, ss. 77, 81), haber sitelerine koyulan haber medyası okuryazarlığı iletilerinin siyasi enformasyona yönelik seçici maruz kalma ve seçici kaçınma eğilimlerini ne yönde etkilediğini araştırmıştır. 2016 ABD başkanlık seçiminden bir hafta önce, katılımcılara haber sitesini ziyaretleri öncesinde rastgele olarak bir haber medyası okuryazarlığı görseli izletilmiştir. Sonuç olarak, haber medyası okuryazarlığının seçici maruz kalma ya da kaçınma üzerinde azaltıcı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Vraga vd. (2015, s. 42), Ashley vd. (2013) tarafından geliştirilen haber medyası okuryazarlığı ölçeğinin geçerliliğini sağlamak ve ilave haber medya okuryazarlığı ölçümlerini test etmek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada iki farklı araştırma ortaya koymuşlardır. Üniversite öğrencileri ve Amazon Mechanical Turk kullanıcılarının örnekler olarak seçildiği araştırmanın sonuçlarına göre haber medyası okuryazarlığı çok boyutlu bir yapı

olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, Ashley vd. (2013) tarafından geliştirilen haber medyası okuryazarlığı ölçeğinin geçerli fakat ilave ölçümlere ihtiyacı olduğu ortaya koyulmuştur. Craft vd. (2017, s. 388), çalışmalarında, haber medyası okuryazarlığının komplo teorilerini destekleme olasılığını tahmin edip etmediğini incelemekte ve ayrıca okuryazarlığın taraflılık üzerindeki etkisini değerlendirmektedir. Bu kapsamda, 397 yetişkin üzerinden anket tekniğiyle veri toplanmıştır. Araştırma bulguları, haber medyası hakkında sahip olunan bilgi ne kadar fazla olursa bireylerin komplo teorilerini destekleme olasılığının o kadar azaldığı sonucunu ortaya koymuştur. Choi (2019, ss. 141-147), tarafından gerçekleştirilen, kart haberi kullanıcılarının bilgi arama tarzları ve haber medyası okuryazarlığı becerilerinin tavsiye niyetleri üzerindeki etkisinin Teknoloji Kabul Modeli (TKM) kapsamında ele alındığı çalışmada Güney Kore’de bir özel üniversitede 400 öğrenciye anket uygulanmıştır. Buna göre, haber okuryazarlığının teknoloji kabul modelinin “algılanan fayda” ve “algılanan kullanım kolaylığı” bileşenleri üzerinde önemli etkileri olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, kart haberleri kapsamındaki “algılanan fayda” ya da “algılanan kullanım kolaylığı” bileşenlerinin haber medyası okuryazarlığı ile önemli bir ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Maksı vd. (2015, s. 29), gençlerin haber medyası okuryazarlık düzeylerini ortaya koymayı amaçladıkları çalışmada Potter’ın (2004) medya okuryazarlık modelini temel alarak hazırladıkları ve spesifik olarak haber medyasına uyarladıkları yeni bir ölçme aracı ile 500 kişiden veri toplamışlardır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, haber medyası okuryazarlığı becerilerine sahip kişilerin haber içerikleri ve ilgili etkileri hakkında temel düzeyde bir bilgi birikimine sahip olduğu görülmüştür. Bu kişilerin, sahip oldukları birikim ve beceriler doğrultusunda medyanın olası etkilerine maruz kalabileceklerinin farkında oldukları tespit edilmiştir. Özellikle haber medyası okuryazarlığı düzeyi yüksek olan gençlerin haber tüketimine karşı daha şüpheci oldukları; ancak aynı zamanda da daha istekli davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, yüksek haber medyası okuryazarlığı düzeyine sahip gençlerin güncel olaylar ve durumlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu bulgulanmıştır. McWhorter (2020, s. 145) tarafından yürütülen çalışmada genç yetişkinlerin haber medyası okuryazarlık düzeyleri ve haber medyası okuryazarlığı ile gündem birleştirme arasındaki ilişkinin varlığı sorgulanmaktadır. Araştırmada, gündem birleştirme süreçlerine katılımın haber medyası okuryazarlığı seviyesindeki artışla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ünal (2018, ss. 351, 361), Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde 1. sınıfta okuyan 103 lisans öğrencisiyle yürüttüğü betimsel çalışmada, haber medyası okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesine yönelik olarak seçilen bazı görseller üzerinden açık ve kapalı uçlu sorular aracılığıyla bir uygulama gerçekleştirmiştir. Uygulamada, toplam 6 görselden oluşan dijital içeriklerin, yalan haber-gerçek haber, reklam-haber ya da güvenilirlik-güvenilmezlik kriterleri bağlamında değerlendirilmesi istenmiştir. Araştırmanın bulguları dikkate alındığında, özellikle doğal reklam olarak adlandırılan ve bu yönüyle geleneksel reklamlardan ayrılan haber ya da yorum görünümü reklamların ayırımında katılımcı kitlenin önemli ölçüde zorlandığı

söylenilebilir. Benzer şekilde haberlere ilişkin değerlendirme kriterleri anlamında da katılımcı kitlenin zorluklar yaşadığı tespit edilmiştir. Şencan (2020, ss. v-vi, 60), deneysel tasarım yöntemiyle tasarladığı araştırmasında üniversite öğrencilerine yönelik olarak bir haber medyası okuryazarlığı eğitimi programı geliştirilmesini ve bu programın öğrencilerin haber medyası okuryazarlığı odaklı bilgi ve beceri düzeylerinde neden olabileceği olası değişimlerin incelenmesini amaçlamıştır. Buna göre, ilk yıl eğitim alan öğrenciler habere yönelik bilgi kaynaklarını ayırt edebilme, iddia ve doğrulama ya da kanıt ile çıkarım arasında var olan farkı ayırt edebilme hususlarında daha fazla hata yaptıkları bulunmuştur. İkinci yılda eğitim alan öğrencilerin ise kitle iletişim araçlarının ifade özgürlüğü noktasında sahip olduğu rolü değerlendirebilme hususunda daha fazla hata yaptıkları tespit edilmiştir. Öte yandan, her iki yılda da öğrencilerin aldığı eğitimin yanlış ve hatalı bilgilerin ayırt edilmesi konusunda yararlı olmadığı görülmüştür. Maksil vd. (2017, ss. 228, 233) haber medyası okuryazarlığı ölçeğinin haber medyası okuryazarlığı eğitimi ve ilgili içeriğin değerlendirilmesindeki faydasını ele alan çalışmasında 4000 üniversite öğrencisine çevrimiçi anket uygulamıştır. Buna göre, katılımcılardan haber medyası okuryazarlığı dersi alanların haber medyası okuryazarlık oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, dersi alanların haber tüketim motivasyonlarının daha yüksek olduğu ve güncel olaylara yönelik daha fazla bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Haber medyası okuryazarlığı dersinin etkisi zaman içerisinde de devam ettiği, katılımcıların haberleri anlama ve yorumlamasına yönelik becerilerini arttırdığı bulunmuştur. Vraga vd. (2021, s. 1) Planlı Davranış Teorisi (PDT) temelinde bir model geliştirmiş ve haber medyası okuryazarlığını da dâhil ederek uyarlamışlardır. Model, haber medyası okuryazarlığı davranışlarının tahmin edilebilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ashley vd. (2013, ss. 7-15) yürütmüş oldukları çalışmada eleştirel haber medyası okuryazarlığı ölçeği geliştirmişlerdir. Lisans öğrencileri örnekleminde gerçekleştirilen araştırma sonunda geçerli ve güvenilir bir ölçek elde edilmiştir. Adıyaman (2022, s. 237) tarafından haber medyası okuryazarlığı olgusunun demokrasi ve kamusal alan üzerindeki yeni medya dolaylı etkilerinin tartışıldığı bir derleme çalışma gerçekleştirilmiştir. Son olarak, Güdekli vd. (2022, s. 61) haber medyası okuryazarlığı ölçeği geliştirmeyi amaçladıkları çalışmada 18 yaş üzeri Türk haber tüketicilerinden çevrimiçi ortamda düzenlenen anket aracılığıyla veri toplamıştır. Çalışma sonucunda geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ortaya koymuşlardır.

Bu bağlamda, teknolojinin yönlendirmesiyle birlikte sürekli bir devinim içerisinde olduğu görülen ve gündelik yaşam pratikleri üzerinde önemli etkilerinden söz edilebilen medya ve daha özelden de haber medyasına yönelik yine toplumun en dinamik grubu olarak kabul edilebilecek üniversite öğrencilerinin sahip oldukları okuryazarlık becerilerinin ve düzeylerinin merak konusu olduğu söylenilebilir. Bu doğrultuda, çalışmada, lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve haber medyası okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, aylık gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya platformuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya koyulmasını

amaçlanmaktadır.

GÜNCEL ARAŞTIRMA

Bu çalışmada Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi ortaya koyulmakta ve haber medyası okuryazarlık düzeyleri cinsiyet, aylık gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya platformu açısından irdelenmektedir. Bu bağlamda, çalışmada, Haber Medyası Okuryazarlığı Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi için kümeleme analizi tekniklerinden biri olan k-ortalamlar analizi, çeşitli değişkenlere göre incelenmesinde ise bağımsız örneklem için t-testi ve tek faktörlü ANOVA kullanılmıştır. K-ortalamlar analizi ile ise katılımcıların öz yeterlik, eleştirel performans ve genel haber medyası okuryazarlık düzeyleri ortaya koyulmuştur. Güdekli vd. (2022, s. 65), öz-yeterlik ve eleştirel performans olgularının haber tüketme pratiklerine ilişkin eleştirel raporlama temelli anket ölçümlerindeki ölçümü amaçlanan alt boyutları temsil ettiğini vurgulamaktadır. Buna göre:

- *Öz-yeterlik*: Duyusal bir değişken olarak insanların düşünme, motivasyon ve davranış biçimlerini belirlemektedir. Bu anlamda, çalışma kapsamında, katılımcıların haber odaklı eleştirelilik düzeyleri bağlamında kendilerini nasıl değerlendirdikleri ölçülmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcıların kendilerine yönelik bir değerlendirme yapmalarının amaçlandığı söylenebilir.
- *Eleştirel performans*: Bilgi arayışında proaktif bir davranış sergilemeye karşılık olarak gelmektedir. Çalışma kapsamında bakıldığında ise haber kaynaklarına yönelik farklı alternatifler aramak, görsellerde arama yapmak, olgu kontrol siteleri ile iletişime geçmek ya da haberin kaynak ve yazarına yönelik araştırmalar yapmak gibi davranışları temsil etmektedir.

Çalışma kapsamında bir diğer önemli olgu ise haber medyası okuryazarlık düzeyidir. Buna göre, (Craft vd., 2017, s. 392-393):

- *Haber medyası okuryazarlık düzeyi*: Haber medyası okuryazarlığı, bireylerin haber içeriklerine erişim, analiz ve yorumlama becerilerini işaret etmektedir. Haber medyası okuryazarı bireyler sahip oldukları bilgi ve becerileri, kişisel ihtiyaçları ve motivasyonları doğrultusunda ya da haber içeriklerinin yorumlanması noktasında kullanmaktadır. Bu anlamda, haber medyası okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin haber içeriklerine ve onların üretim ya da dağıtım gibi süreçlerine yönelik olarak daha şüpheli bir tavır ve eleştirel bir tutumla hareket ettikleri söylenebilir. Diğer bir deyişle, haber medyası okuryazarlık düzeyi haber içeriklerine ve ilgili içeriklerin üretim, dağıtım süreçlerine yönelik sahip olunan şüpheli, eleştirel tavır ve tutumu işaret etmekte, ilgili süreçlerdeki komple teorileri ve tuzaklı durumlara karşı direnci temsil etmektedir.

Alanyazın incelendiğinde haber medyası okuryazarlığının geliştirilmesine yönelik eğitim uygulamalarının faydalı olup olmadığı, yani etkilerinin, çeşitli araştırmalarda ele alındığı görülmektedir (Ashley vd., 2010, s. 37; Vraga vd., 2012, s. 942). Ancak, yapılan çalışmaların çoğunda, haber ve medya okuryazarlığı eğitimi ile tutum ve davranış değişikliği arasındaki ilişkinin net olmadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, bu konuda ulusal düzeyde yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu da, haber ve medya okuryazarlığı eğitiminin etkileri konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma, dinamik bir grup olan üniversite öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyinin ortaya koyulması ve haber medyası okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, aylık gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya platformu açısından incelemesi bağlamında ulusal alanyazında bir ilki oluşturacaktır. Bu anlamda çalışmanın ulusal ve uluslararası alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi nasıldır?
2. Lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?
 - a. Cinsiyete göre lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
 - b. Aylık gelir düzeyine göre lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
 - c. Öğrenim gördükleri fakülteye göre lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
 - d. Haber takibinde kullanılan medya platformuna göre lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesini ve haber medyası okuryazarlık düzeyinin cinsiyet, aylık gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya platformuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya koyulmasını amaçlayan bu nicel çalışmada tekil ve ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Tarama modeli, araştırma örnekleminin bir duruma ve konuya ilişkin tepkilerini ya da ilgi, algı, görüş gibi özelliklerini ortaya koyma amacıyla araştırmacının veri topladığı ve var olan verilerin incelendiği bir tür çalışma modelidir (Büyüköztürk vd., 2011; Creswell, 2014). Bir değişkenin derecesinin ya da özelliklerinin incelendiği araştırmalarda tekil tarama modelinin, iki ya da daha fazla değişkenin ilişkisine yönelik araştırmalarda ise ilişkisel tarama modelinin kullanılması önerilmektedir (Karasar, 2009). Bu anlamda, güncel çalışmada, lisans öğrencilerinin haber medyası

okuryazarlığının ortaya koyulmasında tekil tarama modelinden, haber medyası okuryazarlığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesinde ise ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Çukurova Üniversitesi'nde yer alan 19 fakültede 2022-2023 öğretim yılında öğrenim gören 30941 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Evreni temsil eden örneklemin belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yönteminde, adından da anlaşılacağı üzere, örneklemin kolay ulaşılabilir nitelikte olması gereklidir (Fraenkel vd., 2012). Bu bağlamda, çalışmanın örneklemini Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim gören 633 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Örnekleme ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Örnekleme İlişkin Bilgiler

	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Eğitim Fakültesi	46	56	102
Fen Edebiyat Fakültesi	30	38	68
Hukuk Fakültesi	27	12	39
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	52	71	123
İletişim Fakültesi	72	64	136
Mühendislik Fakültesi	56	43	99
Tıp Fakültesi	35	31	66
Toplam	318	315	633

Çalışma örneklemini yedi farklı fakültede öğrenim gören 118 birinci, 183 ikinci, 177 üçüncü, 140 dördüncü ve 15 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaşları 18 ile 42 arasında değişmektedir. Öğrencilerin yaş ortalamaları ise 21.68'dir (ss= 2,98).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada haber medyası okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde Güdekl vd. (2022) tarafından geliştirilen “Haber Medyası Okuryazarlığı Ölçeği” kullanılmıştır. Bu noktada, ölçek kullanımı öncesinde fikir ve sanat eserleri için telif haklarına yönelik düzenlemelere uygun olarak hareket edilmiş, ölçek sahibinden kullanım izni alınmıştır.

Ölçek, haber medyası okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik 5’li Likert tipinde hazırlanmış 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik ve geçerliği 499 katılımcı ile incelenmiştir. Yapı geçerliğinin ortaya koyulması amacıyla gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda faktör yükleri .54 ile .82

arasında değişmekte olan ve iki alt boyutta (öz yeterlik ve eleştirel performans) yer alan toplamda 10 madde olduğu gözlemlenmiştir. Maddelerin açıkladığı toplam varyans yaklaşık olarak %40'tır. Sonrasında doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılarak ölçekten bir madde çıkarılmış ve ölçeğin nihai formuna ulaşılmıştır. DFA sonucunda uyum iyiliği değerlerinin (Ki-kare/serbestlik değeri: 2.46; RMSEA: 0.084; SRMR: 0.064; TLI: 0.87; CFI: 0.91; GFI: 0.95 ve AGFI: 0.91) kabul edilebilir sınırlarda olduğu raporlanmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliğinin ortaya koyulmasında Lawshe tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda 10 uzmandan görüş alınmış ve uzmanların %80 oranda hem fikir olduğu, bir başka ifadeyle ölçeğin kapsam geçerliğinin yeterli bir düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçüt geçerliğinin incelenmesinde Erişti ve Erdem (2017) tarafından geliştirilmiş olan "Medya Okuryazarlığı Becerileri" ölçeği kullanılmış ve iki ölçeğin alt ölçekleri ve tüm ölçekleri arasındaki korelasyon katsayılarının .64 ile .73 arasında değiştiği bulunmuş, ölçüt geçerliği sağlanmıştır. Güvenirlilik için alt ölçekler ve tüm ölçek için Cronbach Alfa ve McDonald'ın Omega değerleri hesaplanmış, bu değerlerin .83 ile .86 arasında değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bütün analiz bulgularına göre, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Bu çalışma kapsamında tüm ölçek için Cronbach Alfa katsayısı .80 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Süreci ve Veri Analizi

Veri toplama sürecinde, bu araştırma için, öncelikle Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 26.12.2022 tarihli, E. 581177 sayılı yazısı ile Etik Kurul onayı alınmıştır. Sonrasında "Haber Medyası Okuryazarlığı Ölçeği" sanal ortama taşınmış ve ölçeğe erişim linki oluşturulmuştur. Veri toplama sürecinde öğrencilere ilk olarak "katılımcı rıza formu" sonrasında ise oluşturulan link aracılığıyla ölçek formu iletilmiştir. Yaklaşık bir aylık bir süreçte veri toplama süreci tamamlanmıştır.

Çalışmada lisans öğrencilerinin haber medya okuryazarlık düzeyinin incelenmesinde betimsel analizlerden ve kümeleme analizinden yararlanılmıştır. Kümeleme analizi ile evren içerisinde benzer özelliklere sahip bireyler ya da objeler gruplandırılmaktadır (Alpar, 2011). Gruplar kendi içerisinde homojen, diğer gruplarla ise heterojen bir yapı göstermektedir (Çokluk vd., 2010; Hair vd., 2011). Kümeleme analizinde farklı teknikler bulunmaktadır. Eğer bir araştırmada küme sayısı araştırmacı tarafından belirlenmişse ya da küme sayısına ilişkin bilinen bir bilgi varsa hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemleri kullanılmaktadır (Yaz, 2014). K-ortalamar yöntemi hiyerarşik olmayan kümeleme analizlerinden biridir. Çalışmada lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyleri düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç grupta incelenmiştir. Bu nedenle araştırmada k-ortalamar tekniği kullanılmıştır.

Haber medyası okuryazarlığının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için bağımsız örneklem t -testi; aylık gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya platformu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için ise bağımsız örneklem için tek

faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Katılımcıların haber medyası okuryazarlık düzeyine ilişkin karşılaştırmalar için üç (haber medyası okuryazarlığı ve alt boyutları) kez tek faktörlü analiz yapılmıştır. Bu durumda istatistiksel olarak hata yapılabilmektedir. Çalışmada hataya yönelik önlem almak için Bonferroni düzeltmesi (Huck, 2012) yapılarak, anlamlılık düzeyi .05 yerine .017 (geleneksel anlamlılık düzeyi/analiz sayısı: .05/3) değeri kabul edilmiştir.

Kümeleme analizi ve tek faktörlü ANOVA gerçekleştirilmeden önce varsayımları sınanmıştır. Kümeleme analizinin varsayımları uç değerler ve değişkenler arası çoklu-bağlantıdır (Alpar, 2011; Hair vd., 2011). Tek faktörlü ANOVA'nın varsayımları ise normallik ve varyansların eşleşliğidir. Varsayımların sınanmasında öncelikle tekli ve çoklu normallik incelenmiştir. Tekli normallik için çarpıklık ve basıklık değerleri değerlendirilmiştir. Çarpıklık değerlerinin -0.24 ile +0.10 arasında değiştiği, basıklık değerlerinin -0.71 ile -0.49 arasında değiştiği bulunmuştur. Bu bağlamda tekli normallik varsayımının karşılandığı söylenebilir. Çoklu normalliğin incelenmesinde Arifin'in (2015) önerdiği yöntem kullanılmış ve kritik ki-kare değerleri ile Mahalanobis uzaklıkları karşılaştırılarak yayılım grafiği oluşturulmuştur. Grafikte doğrusal bir yapı elde edilmiştir. Dolayısıyla çoklu normallik varsayımı sağlanmıştır. Sonrasında kümeleme analizinin varsayımları olan tekli ve çoklu uç değerler incelenmiştir. Tekli uç değerler için haber medyası okuryazarlığı ölçeğinden elde edilen puan ortalamaları z puanına dönüştürülmüş ve bu değerlerin -3 ile +3 arasında olduğu bulunmuştur. Çoklu uç değerleri tespit etmek için Mahalanobis uzaklığı incelenmiş ve üç değişken için kriter olarak kabul edilen 12.84'ün (Tabachnick ve Fidell, 2013) üzerinde bir veri olmadığı bulunmuştur. Buna göre, veri setinde uç değer tespit edilmediği söylenebilir. Son olarak değişkenler arası çoklu-bağlantı varsayımını test etmek için alt ölçekler arasındaki ilişkilerin yüksek olmadığı ($r = .41$) bulunmuştur. Varsayımlar sağlanmış ve veri setinin analiz için uygun olduğuna ulaşılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Lisans Öğrencilerinin Haber Medyası Okuryazarlık Düzeyine İlişkin Bulgular

Çalışmada lisans öğrencileri haber medyası okuryazarlık düzeyi, öz yeterlik düzeyi ve eleştirel performans düzeyine göre k-ortalamalar tekniği ile gruplandırılmıştır. Bu teknikte öncelikle küme sayısına karar verilir. Sonrasında veri setindeki her bir birey değer bakımından benzer olacak şekilde ait olduğu kümeye yerleştirilir. Bu adım hiçbir birey dışarıda kalmayacak şekilde tekrarlanır ve kümeleme işlemi nihayetlendirilir (Yaz, 2014). Çalışma kapsamında düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç küme belirlenmiştir. Elde edilen kümelere ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Haber Medyası Okuryazarlık Düzeyleri

Boyutlar	Kümelere					
	Düşük		Orta		Yüksek	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Haber Medyası Okuryazarlık Düzeyi (Genel)	155	24,5	271	42,8	207	32,7
Öz-yeterlik Düzeyi	51	8,1	118	18,6	464	73,3
Eleştirel Performans Düzeyi	300	47,4	148	23,4	185	29,2

Tablo 2 incelendiğinde lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyinin çoğunlukla orta düzeyde olduğu ($f= 271$; %42,8) söylenebilir. Ancak yüksek düzeyde haber medyası okuryazarlık düzeyine sahip öğrencilerle orta düzeyde katılımcıların sayısının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Düşük düzeyde haber medyası okuryazarlık düzeyine sahip öğrencilerin sayısının ise diğerlerine göre daha az olduğu ifade edilebilir. Diğer taraftan lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlığı kapsamında öz-yeterlik düzeylerinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir ($f= 464$; %73,3). Orta düzeyde öz-yeterlik düzeyine sahip bireylerin sayısı da düşük düzeyde öz-yeterlik düzeyine sahip bireylerden oldukça fazladır. Eleştirel performans kapsamında değerlendirildiğinde ise lisans öğrencilerinin büyük çoğunluğunun eleştirel performans düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir ($f= 300$; %47,4). Orta düzeyde eleştirel performans düzeyine sahip bireylerin sayısının ise düşük eleştirel performans düzeyine sahip birey sayısına yakın olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, lisans öğrencilerinin öz yeterlik düzeylerinin yüksek, eleştirel performans düzeylerinin düşük, genel haber medyası okuryazarlık düzeylerinin ise orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Haber Medyası Okuryazarlık Düzeyinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

Çalışma kapsamında lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyleri çeşitli değişkenlere göre incelenmektedir. Bu değişkenler cinsiyet, aylık gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya aracıdır.

Cinsiyete göre lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi

Haber medyası okuryazarlığının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak için bağımsız örneklem t -testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3'te paylaşılmıştır.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Haber Medyası Okuryazarlık Düzeyleri

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Haber Medyası Okuryazarlığı (Genel)	Erkek	318	3,74	0,64	583,7	1,32	0,188
	Kadın	315	3,68	0,48	7		

Öz-yeterlik	Erkek	318	4,12	0,54	616,6 6	2,25	0,025
	Kadın	315	4,03	0,46			
Eleştirel Performans	Erkek	318	3,26	1,00	579,5 6	0,29	0,769
	Kadın	315	3,24	0,73			

Tablo 3'te yer alan bulgular incelendiğinde kadın ve erkek katılımcıların haber medyası okuryazarlık düzeyinin istatistiksel olarak farklılaşmadığı anlaşılmaktadır ($t_{(583,77)} = 1,32, p > .017$). Bu bulguya benzer olarak, cinsiyete göre katılımcıların öz-yeterlik ve eleştirel performans düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı bulgulanmıştır. Bu bağlamda, kadın ve erkek katılımcıların haber medyası okuryazarlık düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir.

Aylık gelire göre lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi

Çalışmada aylık gelir sınıflandırması 1250 TL ve altı, 1251-3000 TL, 3001-4750 TL, 4751-6500 TL ve 6500 TL ve üzeri olmak üzere beş grupta ele alınmaktadır. Grupların haber medyası okuryazarlıklarına ilişkin betimsel bulgularına Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4. Aylık Gelire Göre Haber Medyası Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Betimsel Bulgular

	Aylık Gelir	N	\bar{X}	ss	En Düşük	En Yüksek
Haber Medyası Okuryazarlığı (Genel)	1250 TL ve altı	222	3.63	0.58	2.56	4.89
	1251-3000 TL	159	3.72	0.55	2.78	4.89
	3001-4750 TL	108	3.86	0.52	2.78	4.89
	4751-6500 TL	79	3.81	0.52	2.78	4.89
	6500 TL ve üzeri	65	3.59	0.61	2.78	4.89
Öz-yeterlik	1250 TL ve altı	222	3.94	0.47	2.80	5.00
	1251-3000 TL	159	4.17	0.54	3.00	5.00
	3001-4750 TL	108	4.22	0.46	3.00	5.00
	4751-6500 TL	79	4.14	0.47	3.40	5.00
	6500 TL ve üzeri	65	3.97	0.53	3.00	5.00
Eleştirel Performans	1250 TL ve altı	222	3.24	0.97	1.25	5.00
	1251-3000 TL	159	3.16	0.77	1.25	5.00
	3001-4750 TL	108	3.41	0.82	1.25	5.00
	4751-6500 TL	79	3.39	0.79	1.25	5.00
	6500 TL ve üzeri	65	3.12	0.96	1.25	5.00

Tablo 4 değerlendirildiğinde aylık gelir durumuna göre haber medyası okuryazarlığı, öz-yeterlik ve eleştirel performans düzeylerinin arasında küçük farklar olduğu görülmektedir. Bu farkların anlamlı olup olmadığını incelemek

amacıyla bağımsız örneklemeler için tek yönlü ANOVA analizi kullanılmıştır. Sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5. Aylık Gelire Göre Haber Medyası Okuryazarlık Düzeyleri

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η_p^2
Haber Medyası Okuryazarlığı (Genel)	Gruplar Arası	5.37	4	1.34	4.272	.002	.026
	Grup İçi	197.26	628	.31			
	Toplam	202.63	632				
Öz-yeterlik	Gruplar Arası	8.64	4	2.16	8.870	.000	.053
	Grup İçi	152.99	628	.244			
	Toplam	161.64	632				
Eleştirel Performans	Gruplar Arası	6.58	4	1.64	2.155	.073	-
	Grup İçi	479.29	628	.763			
	Toplam	485.87	632				

Analiz sonuçları lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyleri ($F_{(4, 628)} = 4.272$, $p < .017$, $\eta_p^2 = 0.026$) ve öz-yeterlik düzeyleri ($F_{(4, 628)} = 8.87$, $p < .017$, $\eta_p^2 = 0.053$) arasında aylık gelir bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, haber medyası okuryazarlık düzeyleri ve öz-yeterlik düzeyleri katılımcının aylık gelirine göre farklılaşmaktadır. Bu farklılığın etkisi küçüktür. Diğer taraftan, lisans öğrencilerinin eleştirel performans düzeyleri ($F_{(4, 628)} = 2.115$, $p > .017$) arasında aylık gelir bakımından anlamlı bir farklılık söz konusu değildir.

Haber medyası okuryazarlık ve öz-yeterlik düzeylerinin aylık gelire göre farklılaşmasının hangi gruplarda görüldüğünü belirlemek amacıyla izleme testlerinden yararlanılmıştır. İzleme testine karar verebilmek için öncelikli olarak Levene Testi incelenmiştir. Test sonucuna ($F_{(4, 628)} = 1.474$, $p = .208$) göre varyansların eşleştiği bulunmuştur. Benzer şekilde öz-yeterlik kapsamında da yapılan Levene Testi sonucu ($F_{(4, 628)} = 2.202$, $p = .067$) varyansların eşleştiğini göstermiştir. Bu nedenle her iki boyut için de Scheffe testinin sonuçları incelenmiştir. Bu testin sonuçlarına göre, aylık geliri 1250 TL ve altı olanlarla 3001-4750 TL arasında olanların haber medyası okuryazarlık düzeyleri arasında bir farkın olduğu ($p < .05$) görülmüştür. Diğer taraftan, aylık geliri 1250 TL ve altı olanlarla 1251-3000 TL olanların öz yeterlik bağlamında farklılaştığı bulunmuştur ($p < .01$). Aylık geliri 1250 TL ve altı olanlarla 3001-4750 TL olanların arasında ise öz-yeterlik düzeyleri bağlamında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür ($p < .01$). Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, etki büyüklüğünün küçük olduğu göz önünde bulundurularak, farklı gelir düzeyine sahip olan öğrencilerin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Fakülteye göre lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi

Çalışma kapsamında Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi ve Tıp Fakültesi olmak üzere yedi farklı fakültede öğrenim gören lisans öğrencilerinden veri toplanmıştır. Fakülteye göre katılımcıların haber medyası okuryazarlıklarına ilişkin betimsel bulguları Tablo 6’da paylaşılmıştır.

Tablo 6. Fakülteye Göre Haber Medyası Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Betimsel Bulgular

	Fakülte	N	\bar{X}	ss	En Düşük	En Yüksek
Haber Medyası Okuryazarlığı (Genel)	Eğitim Fakültesi	102	3.70	0.57	2.78	4.78
	Fen Edebiyat Fakültesi	68	3.69	0.35	2.89	4.33
	Hukuk Fakültesi	39	4.07	0.74	3.00	4.89
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	123	3.72	0.55	2.56	4.67
	İletişim Fakültesi	136	4.00	0.47	3.00	4.67
	Mühendislik Fakültesi	99	3.43	0.50	2.78	4.44
	Tıp Fakültesi	66	3.33	0.48	2.78	4.00
Öz-yeterlik	Eğitim	102	4.12	0.58	3.20	5.00
	Fen Edebiyat	68	4.09	0.24	3.60	4.60
	Hukuk	39	4.23	0.46	3.80	4.80
	İİBF	123	3.86	0.54	2.80	5.00
	İletişim	136	4.39	0.40	3.80	5.00
	Mühendislik	99	4.16	0.34	3.60	5.00
	Tıp	66	3.55	0.33	3.00	3.80
Eleştirel Performans	Eğitim	102	3.17	0.77	1.75	4.75
	Fen Edebiyat	68	3.19	0.74	2.00	4.00
	Hukuk	39	3.87	1.26	1.75	5.00
	İİBF	123	3.54	0.68	2.25	5.00
	İletişim	136	3.53	0.69	1.75	4.50
	Mühendislik	99	2.53	0.82	1.25	4.50
	Tıp	66	3.06	0.88	1.75	4.25

Lisans öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakülteye göre haber medyası okuryazarlık düzeylerinin değişip değişmediğini ortaya koymak için tek yönlü ANOVA yapılmıştır. Analizden elde edilen bulgular Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7. Fakülteye Göre Haber Medyası Okuryazarlık Düzeyleri

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η_p^2
Haber Medyası Okuryazarlığı (Genel)	Gruplar Arası	33.98	6	5.66	21.02	.000	.168
	Grup İçi	168.65	626	.269			
	Toplam	202.63	632				
Öz-yeterlik	Gruplar Arası	39.31	6	6.55	33.53	.000	.243
	Grup İçi	122.33	626	.19			
	Toplam	161.64	632				
Eleştirel Performans	Gruplar Arası	91.23	6	15.21			.188
	Grup İçi	394.64	626	.63	24.12	.000	
	Toplam	485.87	632				

Analiz sonuçları lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyleri ($F_{(6, 626)} = 5.66$, $p < .017$, $\eta_p^2 = 0.168$), öz-yeterlik düzeyleri ($F_{(6, 626)} = 6.55$, $p < .017$, $\eta_p^2 = 0.243$) ve eleştirel performans düzeyleri ($F_{(6, 626)} = 15.21$, $p < .017$, $\eta_p^2 = 0.188$) arasında aylık gelir bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu farklılığın hangi fakültelerde görüldüğünü belirlemek amacıyla izleme testleri yapılmıştır. İzleme testi olarak Tamhane testinden yararlanılmıştır; çünkü Levene test sonuçlarına göre haber medyası okuryazarlığı ($F_{(6, 626)} = 6.62$, $p < .001$), öz yeterlik ($F_{(6, 626)} = 15.11$, $p < .001$) ve eleştirel performans ($F_{(6, 626)} = 6.16$, $p < .001$) düzeylerinde varyansların eşleşmediği bulunmuştur.

Tamhane test sonuçlarına göre Tıp Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin Mühendislik Fakültesi haricindeki tüm fakültelerde öğrenim gören öğrencilerden haber medyası okuryazarlık düzeyinin düşük ve söz konusu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p < .05$); ancak Tıp Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin haber medyası okuryazarlık düzeyleri arasındaki puan farkının anlamlı olmadığı ($p > .05$) bulunmuştur. Mühendislik Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin ise Eğitim Fakültesi haricindeki ($p = .011$) diğer fakültelerde yer alan öğrencilerden ($p < .05$) haber medyası okuryazarlık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde düşük olduğu görülmüştür. İletişim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin ise Hukuk Fakültesi haricindeki tüm fakültelerde öğrenim gören öğrencilerden haber medyası okuryazarlık düzeylerinin yüksek ve söz konusu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p < .05$); ancak İletişim Fakültesi ve Hukuk Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin haber medyası okuryazarlık düzeyleri arasındaki puan farkının anlamlı olmadığı ($p > .05$) bulunmuştur. Fakülteler arası haber medyası okuryazarlık bağlamındaki farklılıkların ise anlamlı olmadığı bulunmuştur. Sonuç olarak Tıp Fakültesi ve Mühendislik Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin benzer olduğu ve diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin haber

medyası okuryazarlık düzeylerinden daha düşük olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, Hukuk Fakültesinde ve İletişim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olması önemli bir bulgu olarak dikkat çekmektedir.

Tıp Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin öz yeterlik düzeyi diğer fakültelerdeki öğrencilerden daha düşük olarak bulgulanmış ve Tamhane test sonuçlarına göre bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu fark edilmiştir ($p<.001$). Diğer taraftan, öz yeterlik düzey ortalamasının en yüksek İletişim Fakültesine ait olduğu görülmüştür. İletişim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin öz-yeterlik düzeylerinin Hukuk Fakültesi haricindeki tüm fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin sahip olduğu öz-yeterlik ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı olduğu söylenilebilir ($p<.007$). İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin öz-yeterlik düzeylerinin Eğitim Fakültesi haricindeki tüm fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin öz-yeterlik ortalamalarından anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmüştür ($p<.007$). Fakülteler arası diğer öz-yeterlik bağlamındaki farklılıkların ise anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>.007$). Sonuç olarak, sözü geçen fakülteler arasından İletişim Fakültesindeki öğrencilerin öz-yeterlik düzeylerinin yüksek, Tıp Fakültesi öğrencilerinin ise diğer fakültelere göre öz-yeterlik düzeylerinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Tamhane test sonuçlarına göre Mühendislik Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin eleştirel performans düzeyleri diğer fakültelerdeki öğrencilerinkinden anlamlı bir şekilde düşük olarak bulunmuştur ($p<.05$). Yine, Tıp Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin İktisadi ve İdari Bilimler ve İletişim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerden puan ortalamaları anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p<.05$). Benzer şekilde, Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin de İktisadi ve İdari Bilimler ve İletişim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerden puan ortalamaları anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p<.05$). Fakülteler arası diğer eleştirel performans bağlamındaki farklılıkların ise anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Haber takibinde kullanılan medya platformuna göre lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyi

Çalışma kapsamında, katılımcılar, haber takibinde haber sitesi/dijital gazete, Instagram, Telegram, Twitter ve YouTube platformlarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu platformlara göre katılımcıların haber medyası okuryazarlıklarına ilişkin betimsel bulgulara Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8. Medya Platformuna Göre Haber Medyası Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Betimsel Bulgular

Medya Platformu	N	\bar{X}	ss	En Düşük	En Yüksek
-----------------	---	-----------	----	----------	-----------

Haber Medyası Okuryazarlığı (Genel)	Haber Sitesi/Dijital Gazete	207	3.63	0.55	2.56	4.89
	Instagram	104	3.47	0.50	2.78	4.78
	Telegram	24	3.96	0.26	3.56	4.44
	Twitter	271	3.82	0.58	2.78	4.89
	YouTube	27	3.88	0.58	3.00	4.56
	Toplam	633	3.71	0.57	2.56	4.89
Öz-yeterlik	Haber Sitesi/Dijital Gazete	207	3.97	0.51	2.80	5.00
	Instagram	104	3.85	0.52	3.00	5.00
	Telegram	24	4.20	0.27	3.60	4.60
	Twitter	271	4.19	0.46	3.00	5.00
	YouTube	27	4.47	0.45	4.00	5.00
	Toplam	633	4.08	0.51	2.80	5.00
Eleştirel Performans	Haber Sitesi/Dijital Gazete	207	3.21	0.82	1.25	5.00
	Instagram	104	3.00	0.78	1.25	5.00
	Telegram	24	3.67	0.34	3.50	4.50
	Twitter	271	3.36	0.96	1.25	5.00
	YouTube	27	3.16	0.80	1.75	4.00
	Toplam	633	3.25	0.88	1.25	5.00

Tablo 8 incelendiğinde, lisans öğrencilerinin haber takibinde kullandıkları medya aracına göre haber medyası okuryazarlık düzeylerine ilişkin puan ortalamalarında farklılık olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü ANOVA yapılmıştır. Analizin sonuçları Tablo 9'da paylaşılmıştır.

Tablo 9. Haber Takibinde Kullanılan Medya Platformuna Göre Haber Medyası Okuryazarlık Düzeyleri

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p<	η_p^2
Haber Medyası Okuryazarlığı (Genel)	Gruplar Arası	12.91	4.00	3.23	10.68	.000	.064
	Grup İçi	189.72	628.00	0.30			
	Toplam	202.63	632.00				
Öz-yeterlik	Gruplar Arası	15.56	4.00	3.89	16.72	.000	.096
	Grup İçi	146.08	628.00	0.23			
	Toplam	161.64	632.00				

Eleştirel Performans	Gruplar Arası	14.70	4.00	3.68		
	Grup İçi	471.16	628.00	0.75	4.90	000 .030
	Toplam	485.87	632.00			

Analiz sonuçları, haber medyası okuryazarlık düzeyleri ($F_{(4,628)} = 10.68$; $p < .001$; $\eta^2 = .064$), öz-yeterlik düzeyleri ($F_{(4,628)} = 16.72$; $p < .001$; $\eta^2 = .096$) ve eleştirel performans düzeyleri ($F_{(4,628)} = 4.90$; $p < .001$; $\eta^2 = .030$) arasında haber takibinde kullanılan medya platformu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, lisans öğrencilerinin haber takibinde kullanmayı tercih ettikleri medya platformuna göre haber medyası okuryazarlık, öz-yeterlik ve eleştirel performans düzeyleri anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bu farklılık ise küçük bir etkiye sahiptir. Bu farklılığın kaynağını belirlemek adına yapılan izleme testlerinin belirlenmesinde Levene test sonuçları incelenmiştir. Sonuçlar öz-yeterlik düzeyi ($F_{(4,628)} = 10.68$; $p > .05$) için varyansların eşteş olduğunu; ancak haber medyası okuryazarlığı ($F_{(4,628)} = 5.33$; $p < .001$) ve eleştirel performans ($F_{(4,628)} = 9.45$; $p < .001$) düzeyleri için varyansların eşteş olmadığını göstermiştir. Bu nedenle, haber medyası okuryazarlık ve eleştirel performans düzeyleri için Tamhane, öz-yeterlik düzeyi için ise Scheffe kullanılmıştır.

Haber medyası okuryazarlığı kapsamında yapılan Tamhane testi sonuçları ve öz yeterlik düzeyi için yapılan Scheffe testi sonuçları Telegram, Twitter ve YouTube platformlarını kullanan lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin ($\bar{X}_{\text{Telegram}} = 3.96$; $\bar{X}_{\text{Twitter}} = 3.82$; $\bar{X}_{\text{YouTube}} = 3.88$) ve öz yeterlik düzeylerinin ($\bar{X}_{\text{Telegram}} = 4.20$; $\bar{X}_{\text{Twitter}} = 4.19$; $\bar{X}_{\text{YouTube}} = 4.47$) farklılaşmadığını ($p > .05$), bir başka ifadeyle, benzer olduğunu göstermiştir. Ayrıca haber sitesi-dijital gazete ve Instagram platformlarını kullanan lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık ($\bar{X}_{\text{h.sitesi-d. gazete}} = 3.63$; $\bar{X}_{\text{Instagram}} = 3.47$) ve öz yeterlik düzeyleri ($\bar{X}_{\text{h.sitesi-d. gazete}} = 3.97$; $\bar{X}_{\text{Instagram}} = 3.85$) de farklılaşmamaktadır ($p > .05$). Ancak Telegram, Twitter ve YouTube platformlarını kullanmayı tercih eden lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık ve öz-yeterlik düzeylerinin haber sitesi-dijital gazete ve Instagram platformunu kullananlardan anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur ($p < .05$).

Eleştirel performans kapsamında yapılan Tamhane testi sonuçları diğerlerinden farklılık göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre, haber takibinde Telegram kullanan lisans öğrencilerinin eleştirel performans düzeyleri ($\bar{X}_{\text{Telegram}} = 3.$) diğer medya platformlarını kullanmayı tercih edenlerden anlamlı şekilde yüksektir ($p < .05$). Ayrıca, Twitter ($\bar{X}_{\text{Twitter}} = 3.36$) ve Instagram ($\bar{X}_{\text{Instagram}} = 3.00$) kullanıcılarının eleştirel performans düzeylerindeki fark anlamlı bulunmuştur ($p < .01$). Bunun dışındaki farkların ise anlamsız olduğu görülmüştür ($p > .05$).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin damga vurduğu bu çağın en önemli gerekliliklerinden biri olan bilgiye erişimin demokratik toplumların en fazla önem verdiği konulardan biri olduğu söylenebilir. Bu anlamda, bilgi ve iletişim teknolojilerinin dünyayı adeta bir küresel köye dönüştürdüğü bu yüzyılda bilgi edinme toplumların en önemli demokratik haklarından biri olarak görülmektedir. Bu noktada, haber olgusu, toplumların gündelik bilgi alma ihtiyaçlarını karşılayan en önemli araçlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yol açtığı yapısal dönüşüm süreciyle yeni medya ortamlarına hızla entegre olan medya sektöründe haber medyasının da ilgili gelişmelerden uzak kalamadığı gözlemlenebilmektedir. Öyle ki, yeni medya haberciliği geleneksel habercilik pratiklerini domine ederek yoluna hızla devam etmektedir. Öte yandan, kitlelerin yeni medya ortamlarına gösterdikleri ilginin yansımalarını haber tüketim pratiklerinde de görmenin mümkün olduğu söylenebilir. Bu kapsamda, toplumların tıpkı medya okuryazarlığı becerilerine sahip olma gereklilikleri gibi haber medyası okuryazarlığı becerilerini de kazanmalarının onlar adına önemli avantajlar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Yeni medya ortamlarının zamandan ve mekândan bağımsız olarak sürekli enformasyon üretimi yaptıkları, kitleleri bilgi yığınlarına maruz bıraktıkları söylenebilir. Bu anlamda, bilgi niteliğinden daha çok niceliğinin ön plana çıktığı bu ortamda bilginin güvenilirliği en önemli sorunlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Kaldı ki, doğru, yanlış, gerçek, yalan ya da çarpıtılmış bilgi arasındaki sınırların gittikçe yok olduğu bir küresel ortamın varlığından hâlihazırda bahsedilebilmektedir. Bu nedenle, kitlelerin elde ettikleri bilginin niteliğine yönelik şüpheci ve eleştirel bir tutum içerisinde olmaları beklenmektedir. Bu noktada, medya okuryazarlığı çalışmalarının bir alt dalı olarak ortaya çıkan haber medyası okuryazarlığı olgusu ve ilgili becerilerin, kitlelerin doğru ve güvenilir haber alabilmesini sağlamada kritik bir role sahip olduğu düşünülmektedir.

Kitlelerin medya okuryazarlık becerilerini ele alan çalışmaların medya sektöründeki teknoloji temelli çeşitlenmenin etkisiyle artarak devam ettiği gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda, birçok farklı medya okuryazarlığı türünün ortaya çıktığı söylenebilir. Söz konusu türler arasında haber medyası okuryazarlığı en yoğun araştırılan alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumların yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, eğitim düzeyi gibi farklı demografik değişkenlere sahip bireylerden oluştuğu gerçeği göz önüne alındığında, tıpkı medya okuryazarlığı becerilerinde olduğu gibi, haber medyası okuryazarlığı kapsamında da bireylerin farklı becerilere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda, toplumun en aktif ve sosyal hayat pratikleri içerisinde bilgiye erişimi en çok önemseyen parçası olarak, üniversite öğrencilerinin, haber medyası okuryazarlık düzeylerinin ortaya koyulması toplumun izdüşümünü yakalayabilmek noktasında oldukça kritiktir.

Çukurova üniversitesi lisans öğrencileri özelinde haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve haber medyası okuryazarlık düzeyinin

cinsiyet, aylık gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte ve haber takibinde kullanılan medya platformuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya koyulmasının amaçlandığı bu çalışmada öncelikle cinsiyet değişkeni ele alınmıştır. Buna göre, çalışmada, kadın ve erkek katılımcıların haber medyası okuryazarlığı ve alt boyutlarının (öz-yeterlik ve eleştirel performans) ortalamalarının farklılaşmadığı bulunmuştur. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hüküm sürdüğü bu çağın bir gerekliliği olarak hem kadın hem de erkeklerin ilgili teknolojileri etkin bir şekilde kullanması beklenmektedir. Bu bağlamda erkeklerin ve kadınların haber medyası okuryazarlık düzeylerinin benzer olması şaşırtıcı bir sonuç değildir. Bununla birlikte, çalışma bulguları, katılımcıların eleştirel performans düzeylerinin aylık gelire göre farklılaşmadığını göstermiştir. Diğer taraftan, katılımcıların haber medyası okuryazarlık ve öz-yeterlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür; ancak izleme test sonuçları ve etki büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda söz konusu farkın etkisinin küçük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, aylık gelirin haber medyası okuryazarlık ve öz yeterlik üzerinde de etkili bir değişken olmadığı söylenebilir. Aylık gelir kapsamında katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemesinde ilgili kitlenin sosyo-ekonomik düzey olarak yakın profillere sahip olmalarından kaynaklanabilir. Diğer bir deyişle, lisans öğrencilerinin ailelerinden aldıkları finansal destek ya da burs ve kredi gibi gelirlerin en azından haber medyası okuryazarlık düzeylerini geliştirebilecek içeriklere ve bilgilere erişimlerinin önünü açtığı düşünülebilir. Yine çalışma bulguları Eğitim, Fen Edebiyat, Hukuk, İktisadi ve İdari Bilimler, İletişim, Mühendislik ve Tıp Fakültelerinde öğrenim gören katılımcıların haber medyası okuryazarlık, öz-yeterlik ve eleştirel performans düzeylerinin farklılaştığını göstermiştir. Bu fakülteler arasında haber medyası okuryazarlık düzeyi anlamlı olarak en yüksek olan fakülteler Hukuk ve İletişim iken, en düşük olanlar Tıp ve Mühendisliktir. Diğer taraftan, bu fakülteler arasında öz-yeterlik düzeyi anlamlı olarak en yüksek olan fakülte İletişim iken, en düşük olan fakülte Tıptır. Son olarak, fakülteler arasında eleştirel performans düzeyi anlamlı olarak en yüksek olan fakülte Hukuk iken, en düşük olan fakülte Mühendisliktir. Ayrıca, Tıp Fakültesi ve Mühendislik Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin haber medyası okuryazarlığının daha düşük olduğu bulgulanmıştır. Özellikle Tıp ve Mühendislik gibi fakültelerin eğitim içeriklerinin ağırlıklı olarak sayısal bilimlerden oluşması ve sosyal bilimlerde yer alan eleştirel yaklaşımların ilgili fakültelerin ders içeriklerinde daha az yer alması bu durumun ortaya çıkmasındaki temel neden olarak görülebilir. Son olarak, lisans öğrencilerinin haber takibinde Twitter, haber sitesi/dijital gazete, Instagram, YouTube ve Telegram platformlarını kullandıkları görülmüştür. Telegram, Twitter ve YouTube üzerinden haber takip eden katılımcıların haber medyası okuryazarlığı ve öz yeterlik düzeylerinin haber sitesi-dijital gazete ve Instagram üzerinden haber takip eden katılımcılarınkinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Telegram kullanıcılarının eleştirel performans düzeylerinin diğer medya platformlarını kullanmayı tercih edenlerden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre, eleştirel performansı yüksek olan

öğrencilerin haber takibinde daha çok Telegramı kullanmayı tercih ettiği söylenebilir. Sonuç olarak, kullanılan medya platformunun haber medyası okuryazarlığında etkili bir değişken olduğu söylenebilir. Bu durum, kullanılan medya platformlarının algoritmalarının, hizmet verme biçimlerinin ve amaçlarının birbirinden belli düzeyde farklılaşmasıyla açıklanabilir. Diğer bir deyişle, bazı platformlar yapısal ve teknik özellikler anlamında haber okuryazarlığı becerilerinin kullanımını ve gelişimini mümkün kılabilmektedir. Yine, öğrencilerin kendi amaçları ve kişisel yatkınlıklarının da ilgili platformlar arasındaki farklılığın nedenlerinden olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca, çalışmada, lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin orta, öz-yeterlik düzeylerinin yüksek, eleştirel performans düzeylerinin ise düşük olduğu sonucu elde edilmiştir. Günümüzdeki teknolojik ilerlemeler ve sosyo-kültürel özellikler dikkate alındığında toplumun en dinamik kesimlerinden birini temsil eden lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeylerinin oldukça ileri düzeyde olması beklenmektedir. Buna göre, araştırma sonunda elde edilen bulgular göz önüne alındığında lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlığı konusunda daha fazla eğitime gereksinimlerinin olduğu söylenebilir.

SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada bazı sınırlılıklar belirlenmiştir. Buna göre, çalışmanın örneklemini Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Yine, örneklemin seçildiği fakülteler Eğitim Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi ve Tıp Fakültesi ile sınırlıdır. Bir diğer sınırlılık ise haber medyası okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinde Haber Medyası Okuryazarlığı Ölçeği'nin veri toplama aracı olarak kullanılmasıyla yapılmıştır. Son olarak, medya okuryazarlığı olgusu daha spesifik bir hale getirilerek haber konusu özelinde sınırlandırılmıştır.

Öte yandan, çalışma kapsamında, ileride gerçekleştirilecek araştırmalara yol haritası olması açısından bazı öneriler getirilmiştir. Buna göre, ileride haber medyası okuryazarlığı düzeyleri üzerine yapılacak araştırmalarda farklı örneklem gruplarıyla gerçekleştirilebilir. Yine, gerçekleştirilecek yeni bir araştırmada lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyleri farklı bir haber medyası okuryazarlığı ölçeği aracılığıyla belirlenebilir. Bununla birlikte, yeni araştırmalarda veri toplama sürecine daha farklı ve fazla sayıda fakülte eklenerek güncel araştırma soruları tekrar test edilebilir. Son olarak, lisans öğrencilerinin haber medyası okuryazarlık düzeyleri farklı değişkenler kapsamında yeni bir araştırmada değerlendirilebilir.

Yazar Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100'dür ve Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Adıyaman, F. (2022). Yeni medyada haber okuryazarlığının demokrasi ve kamusal alandaki rolü. F. Ayaz ve B. Taşdelen (Der.), *Bir yaşam alanı olarak dijital medya: Kuramlar, uygulamalar ve tartışmalar* içinde (ss. 237-253). Konya: Eğitim Yayınevi.

Akdağ, M. & Karahan, M. (2004). Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 29 (134), 19-27.

Aksu-Bektaş, Y. & Alver, M. (2020). Medya okuryazarlığı dersine ilişkin öğrenci tutumları ile öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 546-572. doi.org/10.17860/mersinefd.793624

Aktı, S. (2011). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin medya okuryazarlığı ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

Aktı, S. & Gürol, A. (2012). Determining the relationship between media literacy and social skills. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 64, 238-243. doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.11.028

Alpar, C. R. (2011). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Altaş, B. & Ünal, S. (2022). Türk akademisyenlerin Türkiye'de yükseköğretimde medya okuryazarlığı değerlendirmesine ilişkin algıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 230-261. doi.org/10.19171/uefad.1035423

Altun, A. (2008). Türkiye'de medya okuryazarlığı. *İlköğretim Eğitimci Dergisi*, 16, 30-34.

Arifin, W. N. (2015). The graphical assessment of multivariate normality using SPSS. *Education in Medicine Journal*, 7(2), 71-75. doi.org/10.5959/eimj.v7i2.36

Arsenijević, J. & Andevski, M. (2016). New media literacy within the context of socio-demographic characteristics. *Procedia Technology*, 22, 1142-1151. doi.org/10.1016/j.protcy.2016.01.161

Arslan, H. (2014). Eleştirel medya okuryazarlığı kapsamında çocuk odaklı haber ve programlar üzerine bir değerlendirme. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 70-79. doi.org/10.30803/adusobed.188811

Ashley, S., Maksl, A. & Craft, S. (2013). Developing a news media literacy scale. *Journalism & Mass Communication Educator*, 68(1), 7–21. doi.org/10.1177/1077695812469802

Ashley, S., Maksl, A. & Craft, S. (2017). News media literacy and political engagement: What's the connection? *Journal of Media Literacy Education*, 9(1), 79-98. doi.org/10.23860/JMLE-2017-9-1-6

Ashley, S., Poepsel, M. & Willis, E. (2010). Media literacy and news credibility: Does knowledge of media ownership increase skepticism in news consumers? *Journal of Media Literacy Education*, 2(1), 37-46. doi.org/10.23860/jmle-2-1-3

Aslan, N. & Tuncer-Basel, A. (2017). Eğitim fakültesi öğrencilerinin medya okur-yazarlık düzeyleri (İzmir örnekleme). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1353-1372.

Ateşgöz, K. (2021a). *Medyanın dijitalleşmesi sürecinde Web 2.0 kullanıcılarının haber tüketim tercihleri: Kullanımlar ve doyumlar kuramı çerçevesinde bir alan araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Ateşgöz, K. (2021b). Medya okuryazarlığı olgusunun dijital ve internet teknolojileri dolayımı dönüşümü: Sosyal medya okuryazarlığı. G. D. Öztürk (Der.), *Sosyal medya okuryazarlığı içinde* (ss. 1-18). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aufderheide, P. (1993). *Media Literacy: A report of the national leadership conference on media literacy*. Washington, DC: Aspen Institute.

Balaban-Sali, J. (2012). New media literacy of communication students. *Contemporary Educational Technology*, 3(4), 265-77.

Barut-Tuğtekin, E. (2021). Üniversite öğrencilerinin yeni medya okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 2431-2459. doi.org/10.17679/inuefd.1005030

Bayraktar, Ü. (2018). Medya okuryazarlığı araştırması ve Girne Amerikan Üniversitesi'nde bir uygulama. *Journal of Communication Theory & Research*, 47, 427-447.

Bulut-Özek, M. (2016). Ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 805-818.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Choi, M. (2019). The effect of information seeking style and news literacy of card news users on recommendation intention: Focused on Technology

Acceptance Model (TAM). *Journal of the Korea Convergence Society*, 10(1), 141-148.

Christians, C. G., Glasser, T., McQuail, D., Nordenstreng, K. & White, R. A. (2009). *Normative theories of the media: Journalism in democratic societies*. Urbana: University of Illinois Press.

Craft, S., Ashley, S. & Maksl, A. (2016). Elements of news literacy: A focus group study of how teenagers define news and why they consume it. *Electronic News*, 10(3), 143-160. doi.org/10.1177/1931243116656716

Craft, S., Ashley, S. & Maksl, A. (2017). News media literacy and conspiracy theory endorsement. *Communication and the Public*, 2(4), 388-401. doi.org/10.1177/2057047317725539

Creswell, J. W. (2014). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Merrill/Prentice Hall.

Çepni, O., Palaz, T. & Ablak, S. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya ve televizyon okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Turkish Studies*, 10(11), 431-446. doi.org/10.7827/TurkishStudies.8464

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Çömlekçi, M. F. (2020). Kamu diplomasisinin genişleyen repertuarı: Medya okuryazarlığı ve doğruluk kontrol platformları. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (33), 211-229. doi.org/10.31123/akil.696802

Erişti, B. & Erdem, C. (2017). Development of a media literacy skills scale. *Contemporary Educational Technology*, 8(3), 249-267.

Fleming, J. (2014). Media literacy, news literacy, or news appreciation? A case study of the news literacy program at Stony Brook University. *Journalism & Mass Communication Educator*, 69(2), 146-165. doi.org/10.1177/1077695813517885

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.

Güdekli, A., Deren-Van Het Hof, S., Eser, M. & Oruç, M. S. (2022). Haber medyası okuryazarlığı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Economy Culture and Society*, 65, 61-80. doi.org/10.26650/JECS2021-837512

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2011). *Multivariate data analysis*. Boston: Pearson.

Hamutoğlu, N. B., Canan-Güngören, Ö., Kaya-Uyanık, G. & Gür-Erdoğan, D. (2017). Dijital okuryazarlık ölçeği: Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 408-429. doi.org/10.12984/egeefd.295306

Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action. A White Paper on the Digital and Media Literacy Recommendations of the Knight Commission on the Information Needs of Communities in a Democracy*. Washington, D.C.: The Aspen Institute.

Hobbs, R. & Bağlı, M. T. (2004). Medya okuryazarlığı hareketinde yedi büyük tartışma. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 37(1), 122-141.

Holladay, S. J. & Coombs, W. T. (2013). Public relations literacy: Developing critical consumers of public relations. *Public Relations Inquiry*, 2(2), 125-146. doi.org/10.1177/2046147X13483673

Huck, S. W. (2012). *Reading statistics and research* (6th ed.). Boston: Pearson.

İlkin, A. & Korkmaz, Ö. (2019). Muhtaç aile çocuklarının teknoloji kullanımı, internet bağımlılığı ve medya-televizyon okuryazarlığının incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 137-153. doi.org/10.7822/omuefd.506327

Jan, S. (2018). Gender, school and class wise differences in level of digital literacy among secondary school students in Pakistan. *Issues and Trends in Educational Technology*, 6(1), 15-27.

Karaduman, S. (2019). Yeni medya okuryazarlığı: Yeni beceriler/olanaklar/riskler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 683-700. doi.org/10.17680/erciyesiletisim.484193

Karaman, M. K. (2016). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(1), 326-350. doi.org/10.19145/guifd.90435

Karaman, M. K. & Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim Online*, 8(3), 798-808.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi* (20. baskı) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Karasu, M. & Arıkan, Y. D. (2016). Öğretmen adaylarının sosyal medya kullanım durumları ve medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(2), 549-566. doi.org/10.12984/egeefd.280757

Kleemans, M. & Eggink, G. (2016). Understanding news: The impact of media literacy education on teenagers' news literacy. *Journalism Education*, 5(1), 74-88.

Korkmaz, Ö. & Yeşil, R. (2011). Medya ve televizyon okuryazarlık düzeyleri ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 110-126.

Korkmaz, Ö., Çakır, R. & Öztürk, Y. (2018). Doğru internet kullanımının bilgi okuryazarlığı, medya televizyon okuryazarlığı ve internet bağımlılığı kavramları çerçevesinde incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 27-39.

Kumtepe, E. G., Kumtepe, A., Uğurhan, Y. Z. C. & Saykılı, A. (2019). Investigating the new media literacy skills of open and distance learners. C. Erdem, H. Bağcı, & M. Koçyiğit (Der.), *21st century skills and education* içinde (ss. 112-137). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Lee, L., Chen, D. T., Li, J. Y. & Lin, T. B. (2015). Understanding new media literacy: The development of a measuring instrument. *Computers & Education*, 85, 84-93. doi.org/10.1016/j.compedu.2015.02.006

Lee, S., Kim, J. & Lee, W. (2015). Analysis of elementary students' ICT literacy and their self-evaluation according to their residential environments. *Indian Journal of Science and Technology*, 8(1), 81-88. doi.org/10.17485/ijst/2015/v8iS1/57595

Lin, T. B., Li, J. Y., Deng, F. & Lee, L. (2013). Understanding new media literacy: An explorative theoretical framework. *Journal of Educational Technology & Society*, 16(4), 160-170.

Literat, I. (2014). Measuring new media literacies: Towards the development of a comprehensive assessment tool. *Journal of Media Literacy Education*, 6(1), 15-27.

Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3-14. doi.org/10.1080/10714420490280152

Livingstone, S., Van Couvering, E. & Thumim, N. (2008). Converging traditions of research on media and information literacies: Disciplinary, critical, and methodological issues. J. Coiro, M. Knobel, C. Lackshear & D. J. Leu (Der.), *Handbook of research on new literacies* içinde (ss. 103-132). New York, NY: Lawrence Erlbaum.

Maksl, A., Ashley, S. & Craft, S. (2015). Measuring news media literacy. *Journal of Media Literacy Education*, 6(3), 29-45. doi.org/10.23860/jmle-6-3-3

Maksl, A., Craft, S., Ashley, S. & Miller, D. (2017). The usefulness of a news media literacy measure in evaluating a news literacy curriculum. *Journalism & Mass Communication Educator*, 72(2), 228-241. doi.org/10.1177/1077695816651970

Malik, M. M., Cortesi, S. & Gasser, U. (2013). *The challenges of defining 'news literacy'*. Cambridge: Berkman Center Research Publication.

McWhorter, C. (2020). The Role of Agenda Melding in Measuring News Media Literacy. *Journal of media literacy education*, 12(1), 145-158. doi.org/10.23860/JMLE-2020-12-1-11

Mihailidis, P. (2014). The civic-social media disconnect: Exploring perceptions of social media for engagement in the daily life of college students. *Information, Communication & Society*, 17(9), 1059-1071. doi.org/10.1080/1369118X.2013.877054

Özcan, A. (2017). Dijital medya okuryazarlığı: Sorunlar, uygulamalar ve beklentiler. *Academic Journal of Information Technology*, 8(28), 55-66. doi.org/10.5824/1309-1581.2017.3.004.x

Özel, N. (2013). *Araştırma görevlilerine bilgi ve iletişim teknolojileri bağlamında bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özsevinç, N. & Yengin, D. (2021). Dijital dünyada medya okuryazarlığı olgusu: Gelişim Evi Spor Kulübü. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5(1), 35-48.

Pembecioğlu, N. (2020). Covid-19-medya okuryazarlığı ve çocuklar üzerine etkileri. *Çocuk ve Medeniyet*, 5(9), 73-112.

Potter, W. J. (2004). *Theory of media literacy: A cognitive approach*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Potter, W. J. (2010). The state of media literacy. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 54(4), 675-696. doi.org/10.1080/08838151.2011.521462

Potter, W. J. (2016). *Media literacy*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Saçan, S. & Adıbelli, D. (2016). Üniversite öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerinin bazı faktörler ile ilişkisi. *Global Media Journal TR Edition*, 6(12), 27-43.

Sezer, N. & Sert, N. Y. (2013). Online medya okuryazarlığının yetişkinler için önemi “online haber sitelerindeki bannerlara yönelik bir inceleme”. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 4(13), 63-78. doi.org/10.5824/1309-1581.2013.4.004.x

Sezgin, A. A. & Ünal, S. (2022). Sosyal medya okuryazarlığı çerçevesindeki yeni kavramlar üzerine bir haritalandırma çalışması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli*

Üniversitesi SBE Dergisi, Dijitalleşme Özel Sayısı, 93-107.
doi.org/10.30783/nevsosbilen.1121223

Shabani, A. & Keshavarz, H. (2022). Media literacy and the credibility evaluation of social media information: Students' use of Instagram, WhatsApp and Telegram. *Global Knowledge, Memory and Communication, 71(6/7)*, 413-431. doi.org/10.1108/GKMC-02-2021-0029

Shoemaker, P. J. & Vos, T. (2009). *Gatekeeping theory*. New York: Routledge.

Silik, Y. & Aydın, F. (2021). Dijital okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı: karşılaştırmalı bir inceleme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(4)*, 17-34. doi.org/10.18026/cbayarsos.907788

Som, S. & Kurt, A. A. (2012). Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 2(1)*, 104-119.

Stanoevska-Slabeva, K., Mueller, S., Lippe, S., Seufert, S., Hagel, S., Lischeid, T., Ott, M. & Vom Brocke, J. (2017). Modeling and measuring social media literacy of digital natives in the example of the lake constance region. *38th International Conference on Information Systems (10-13 December 2017) bildirileri* içinde (ss. 1-21). Seoul. Erişim adresi: <http://aisel.aisnet.org/icis2017/IS-urriculum/Presentations/9>

Şencan, İ. (2020). *Haber Okuryazarlığı Programı: İçerik Tasarımı ve Etkililiğinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson Prentice Hall.

Teck, S. H. & Lai, Y. L. (2011). An empirical analysis of Malaysian pre-university students' ICT competency gender differences. *International Journal of Network Mobile Technology, 2*, 15-29.

Toepfl, F. (2014). Four facets of critical news literacy in a non-democratic regime: How young Russians navigate their news. *European Journal of Communication, 29(1)*, 68-82. doi.org/10.1177/0267323113511183

Tuğtekin, U. & Mercimek, B. (2022). Genç yetişkinlerin yeni medya okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 49*, 519-537. doi.org/10.30794/pausbed.979804

Tully, M., Vraga, E. K. & Bode, L. (2020). Designing and testing news literacy messages for social media. *Mass Communication & Society, 23(1)*, 22-46. doi.org/10.1080/15205436.2019.1604970

Tully, M., Vraga, E. K. & Smithson, A. B. (2020). News media literacy, perceptions of bias, and interpretation of news. *Journalism*, 21(2), 209-226. doi.org/10.1177/1464884918805262

Uğurhan, Y. Z. C. (2021). Sosyal medya okuryazarlığı becerilerinin ölçülmesi. G. D. Öztürk (Der.), *Sosyal medya okuryazarlığı içinde* (ss. 83-107). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Uğurhan, Y. Z. C., Genç-Kumtepe, E., Kumtepe, A. T. & Saykılı, A. (2020). From media literacy to new media literacy: A lens into open and distance learning context. *Turkish Online Journal of Distance Education, IODL*, 21 (Special Issue), 135-151. doi.org/10.17718/tojde.770953

Umar, I. N. & Jalil, N. A. (2012). ICT skills, practices and barriers of its use among secondary school students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 5672 – 5676. doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.494

Ünal, S. (2018). Yeni medya çağında haber okuryazarlığı. *Uluslararası Dijital Çağda İletişim Sempozyumu/Mersin bildiriler e-kitabı içinde* (ss. 351-362). Mersin: İletişim Araştırmaları Derneği. Erişim adresi: https://www.academia.edu/38055930/Uluslararası%C4%B1_Dijital_%C3%87a%C4%9Fda_%C4%B0leti%C5%9Fim_Sempozyumu_18-19_Ekim_2018_Mersin.pdf

Vanwynsberghe, H. (2014). *How users balance opportunity and risk: A conceptual exploration of social media literacy and measurement*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ghent University, Faculty of Political and Social Sciences, Ghent.

Vraga, E. K. & Tully, M. (2015). Media literacy messages and hostile media perceptions: Processing of nonpartisan versus partisan political information. *Mass Communication and Society*, 18(4), 422-448. doi.org/10.1080/15205436.2014.1001910

Vraga, E. K. & Tully, M. (2016). Effective messaging to communicate news media literacy concepts to diverse publics. *Communication and the Public*, 1 (3), 305-322. doi.org/10.1177/20570473166704

Vraga, E. K. & Tully, M. (2019). Engaging with the other side: using news media literacy messages to reduce selective exposure and avoidance. *Journal of Information Technology & Politics*, 16(1), 77-86. doi.org/10.1080/19331681.2019.1572565

Vraga, E. K., Tully, M., Akin, H. & Rojas, H. (2012). Modifying perceptions of hostility and credibility of news coverage of an environmental controversy through media literacy. *Journalism*, 13(7), 942-959. doi.org/10.1177/1464884912455906

Vraga, E. K., Tully, M., Maksl, A., Craft, S. & Ashley, S. (2021). Theorizing news literacy behaviors. *Communication Theory*, 31(1), 1-21. doi:10.1093/ct/qtaa005

Vraga, E., Tully, M., Kotcher, J. E., Smithson, A. B. & Broeckelman-Post, M. (2015). A Multi-Dimensional Approach to Measuring News Media Literacy. *Journal of media literacy education*, 7(3), 41-53.

Walsh, M. (2010). Multimodal literacy: What does it mean for classroom practice? *Australian Journal of Language and Literacy*, 33(3), 211–239. doi.org/10.1007/BF03651836

Yaz, H. F. (2014). *Çok değişkenli istatistiksel yöntemlerden kümeleme analizi: SPSS ile bir uygulama*. Erişim adresi: https://www.academia.edu/7276743/%C3%87ok_De%C4%9Fi%C5%9Fkenli_%C4%B0statistiksel_Y%C3%B6ntemlerden_K%C3%BCmeleme_Analizi_SPSS_ile_bir_uygulama

Yılmaz, E. & Aladağ, S. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının gazete ve dergi takip etme alışkanlıkları ile medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1-16.